

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Elina Rajahalme

NUORTEN KOKEMUKSIA OSALLISUUDESTA
SIJAISHUOLTOYKSIKÖSSÄ

Opinnäytetyö
Toukokuu 2020

Sisältö

1	Johdanto.....	6
2	Sijaishuolto	7
	2.1 Sijaishuollon tehtävä	7
	2.2 Sijaishuollon prosessi.....	7
	2.3 Arki ja ohjaajan rooli sijaishuoltoyksikössä	8
3	Nuoruus.....	10
	3.1 Nuoruuden vaiheet.....	10
	3.2 Nuoruuden kehitystehtävä.....	10
	3.3 Nuoren kohtaaminen asiakkaana	12
4	Osallisuus.....	14
	4.1 Osallisuus käsitteenä	14
	4.2 Osallisuus sijaishuollossa.....	16
5	Aiemmat tutkimukset	17
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	18
	6.1 ”Viljalan” sijaishuoltoyksikkö.....	18
	6.2 Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tarkoitus	18
	6.3 Opinnäytetyöprosessi.....	19
	6.4 Tutkimukseen osallistujat	20
7	Opinnäytetyön menetelmät ja tiedonkeruu	21
	7.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.....	21
	7.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu	22
	7.3 Nuorten haastattelu	24
	7.4 Haastattelujen kuvaus	25
8	Analyysi	27
	8.1 Sisällönanalyysin eteneminen	27
	8.2 Laadullisen tutkimuksen analyysin vaiheet	28
9	Tulokset.....	29
	9.1 Nuorten kokemus huomioimisesta ja kuulluksi tulemisesta	29
	9.2 Osallisuuteen vaikuttavat asiat	32
	9.3 Nuorten kehitysehdotuksia osallisuuden tukemiseen	34
	9.4 Tulosten tarkastelu.....	35
10	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	37
	10.1 Tutkijan kaksoisrooli tutkimuksessa	37
	10.2 Tutkimuksen luotettavuus	38
	10.3 Tutkimuksen eettisyys	38
11	Pohdinta	40
	11.1 Ammatillinen kasvu.....	40
	11.2 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet	41
	Lähteet	42

Liite 1 Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Liite 2 Opinnäytetyön aikataulu

Liite 3 Teemahaastattelun runko

Liite 4 Tutkimuksen polku

Liite 5 Tutkimukseen osallistuvien vanhemmille lähetetty tekstiviesti

Liite 6 Suostumus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2020
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Elina Rajahalme

Nimeke
Nuorten kokemuksia osallisuudesta sijaishuoltoyksikössä

Toimeksiantaja
Pirkanmaalainen sijaishuoltoyksikkö

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, kuinka kyseisen sijaishuoltoyksikön nuoret kokevat itse osallisuutensa ja kuinka nuorten oma osallisuus toteutuu nuorten mielestä. Toteutin opinnäytetyöni yhteistyössä erään pirkanmaalaisen sijaishuoltoyksikön kanssa. Kyseisessä sijaishuoltoyksikössä on kaksi eri osastoa huostaanotetuille nuorille. Molemmilla osastoilla on seitsemän 14–17-vuotiasta nuorta. Kyseisessä sijaishuoltoyksikössä nuorten kasvua ja kehitystä pyritään toteuttamaan osallistamalla nuoria itseään omaan elämäänsä.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Nuorten kokemuksia osallisuudesta selvitin teemahaastattelujen avulla. Opinnäytetyön tutkimuksen haastatteluihin osallistui viisi nuorta. Haastattelut toteutettiin puhelimitse.

Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että tutkimuksia osallisuudesta sijaishuoltoyksiköissä ei juurikaan ole tehty. Tutkimuksia löytyi lähinnä sijaishuollon palveluiden tai huostaanotto prosessin osallisuuteen liittyen. Opinnäytetyöni tuloksista oli nähtävissä se, kuinka nuoret kokivat osallisuutensa sijaishuoltoyksikössään. Tulosten mukaan nuoret kaipasivat lisää keinoja nuorten mielipiteiden kyselyyn anonymisti. Tulokset kuitenkin kertovat, että nuoret kokevat pystyvänsä vaikuttamaan omiin asioihinsa ja sijaishuoltoyksikkönsä osaston toimintaan sekä kehittämiseen. Tutkimustulokset ovat mielestäni tärkeitä sijaishuoltoyksikön toiminnan kehittämisen ja nuorten osallisuuden tukemisen kannalta. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää sijaishuoltoyksikön toiminnan suunnittelussa.

Kieli
suomi

Sivuja 42
Liitteet 6
Liitesivumäärä 7

Asiasanat
sijaishuolto, nuoruus, osallisuus

**THESIS
MAY 2020
Degree Programme in Social Services**

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author
Elina Rajahalme

Title
Youngsters Experiences of Participation in a Foster Care Unit

Commissioned by a foster care unit in Pirkanmaa

Abstract

I carried out my thesis in co-operation with one of the foster care units in Pirkanmaa. This foster care unit has two different wards. Both wards have seven young people aged 14-17. The aim in this foster care unit is to further the growth and development of youngsters by letting them take part in planning their own lives. The purpose of the thesis was to study how the youngsters of the foster care unit experience their own participation and how their participation affects them and their lives.

I got material for the thesis through thematic interviews. During the interviews, the youngsters told me about their experiences of participation in their foster care unit. Five youngsters participated in the thesis research interviews. The interviews were conducted by telephone, due to the global situation. The thesis is a qualitative research.

While doing my thesis, I noticed that little research has been done about participation in foster care units. There seems to be studies mainly related to the participation of foster care services or the custody process. In my opinion there should be more studies about participating in the field of foster care. The results of my thesis clearly showed how youngsters felt about their participation in their foster care unit. The results also revealed a few things that youngsters thought could be developed in the activities of the foster care unit in relation to supporting participation. In my opinion, the research results are important for the development of the activities of the foster care unit and for supporting the participation of young people. The research results can be utilized in the planning of the operations of the foster care unit.

Language
Finnish

Pages 42
Appendices 6
Pages of Appendices 7

Keywords
foster care, youth, participation

1 Johdanto

Huostassa oleville nuorille on tärkeää tulla nähdyksi ja kuulluksi. Osallisuuden tulisi olla isossa roolissa nykyistä lastensuojelua, jonka perimmäisenä tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi sekä tehdä lapsi tai nuori näkyväksi (Laakso, 2019). Opinnäytetyöidea tuli mieleeni keväällä 2019, kun tein opintoihini kuuluvaa harjoittelua pirkanmaalaisessa sijaishuoltoyksikössä. Tässä raportissa kutsun paikkaa nimellä ”Viljala”, jotta tämän sijaishuoltopaikan nuorten anonymiteetti turvataan. Halusin toteuttaa opinnäytetyöni yhdessä nuorten kanssa ja nuoria kuunnellen.

Viljalassa on tietoisesti panostettu nuorten osallisuuteen sekä siihen, että nuoret tuntisivat itsensä osallisiksi omaan elämäänsä (Vastaava ohjaaja 2020). Toimeksiantajani olikin kiinnostunut siitä, kuinka nuoret itse kokevat osallisuutensa sijaishuoltoyksikössä. Minulle tämä olikin oiva opinnäytetyöidea, joka hyödyttäisi myös toimeksiantajaani. Opinnäytetyön tarkoitus oli saada tutkimustietoa suoraan nuorilta heidän kokemuksestaan osallisuudestaan Viljalassa.

Opinnäytetyön tietoperustassa käsittelen sijaishuollonprosessia, nuoruutta ja osallisuutta. Olen perehtynyt opinnäytetyössäni myös nuorten kohtaamiseen ja siihen kuinka ammatillisesti nuori tulisi kohdata, jotta yhteistyö nuoren kanssa olisi mahdollisimman hyödyllistä nuorelle itselleen ja nuori kokisi itsensä osalliseksi omista asioistaan. Pidän itse tärkeänä sitä, että nuorilla on kokemus siitä, että he voivat itse vaikuttaa omaan elämäänsä.

Kerron laadullisen opinnäytetyön tutkimusprosessista sekä teorian pohjalta, että käytännössä. Tuloksia tarkastelen teorian valossa sekä mietin opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä. Pohdinnassa käyn läpi omia oppimiskokemuksiani opinnäytetyön prosessin aikana ja pohdin opinnäytetyön mahdollista hyödynnettävyyttä sekä jatkokehitys mahdollisuuksia.

2 Sijaishuolto

2.1 Sijaishuollon tehtävä

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin omassa kodissa. Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapsen normaali, turvallinen kasvu ja kehitys. Sijoitus voidaan tehdä myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona. Sijaishuollon voi järjestää perhehoidossa, laitoshoidossa tai muussa paikassa lapsen tarpeen mukaan. Tässä on otettava huomioon tarkasti lapsen yksilölliset tarpeet, esimerkiksi erityisen tuen tarve ja läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen. Paikan valinnalla on merkitystä jo senkin kannalta, että tuleva sijoituspaikka olisi lapselle sopiva, eikä hänen tarvitsisi heti uudelleen vaihtaa paikkaa. Mikäli lapsi joutuu usein vaihtamaan sijoituspaikkaa, luo se hänelle lisää turvattomuutta. Lapsen sijoittava kunta on vastuussa siitä, että sijoituspaikka vastaa lapsen tarpeita. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2020a; Saastamoinen 2010, 103–105.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevalla päätöksellä, kiireellisen sijoituksen tai kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksellä tai hallinto-oikeuden väliaikaisella määräyksellä (Lastensuojelulaki 417/2007). Huostaanoton edellytysten täytyessä on lapsella oikeus tulla huostaanotetuksi ja sosiaalihuollolla on velvollisuus järjestää lapselle hänelle sopiva sijaishuolto. (Saastamoinen 2010, 22.) Jos lapsi on välittömässä vaarassa, voidaan hänet sijoittaa kiireellisesti perhe- tai laitoshoidon. Kiireellinen sijoitus voidaan järjestää myös niin, että lapsi sijoitetaan sukulaisen luokse (Lastensuojelulaki 417/2007; Saastamoinen 2010, 39–40.)

2.2 Sijaishuollon prosessi

Sijaishuollon piirissä olevien nuorten prosessi alkaa siitä, että he päätyvät sosiaalihuollon asiakkuuteen tavalla tai toisella, esimerkiksi

lastensuojeluilmoituksen kautta, jonka takia lapsen tilannetta lähdetään arvioimaan. Arvio ja kartoitus tehdään kunkin perheen/nuoren tilanteen mukaan, niin kuin jatkotoimenpiteetkin. Sijaishuollon prosessi nuorilla alkaa huostaanotosta ja siihen liittyvällä sijaishuollon päätöksellä. Asiakkuus voi olla erittäin lyhyt, jos kyseessä on kiireellinen sijoitus tai asiakkuus voi kestää siihen asti, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta ja siirtyy jälkihuollon piiriin. (Lastensuojelu.info. 2019; Saastamoinen 2010, 22–32, 39–42.)

Lapsella on oikeus tulla huostaanotetuksi, mikäli hänen hyvinvointiaan ja kasvuaan ei voida turvata syntymäkodissa eikä avohuollon tukitoimet ole riittäneet tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja kasvatusta kotioloissa. Lapsi on myös otettava huostaan, mikäli lapsi itse vaarantaa omaa terveyttään ja kehitystään. Huostaanoton tarkoituksena on turvata lapsen elinolosuhteet, joihin hän on oikeutettu. Lapsen huostaanotto käytännössä merkitsee sitä, että hänen vanhemmillaan tai huoltajillaan ei ole enää samanlaista päätösvaltaa lasta koskevissa asioissa varsinkaan hänen huoltoaan koskevissa asioissa ja päätöksissä. (Kangas 2004, 114–115.)

Lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevia asioita hoitaa ja valmistelee lapsen sosiaalityöntekijä yhdessä toisen lastensuojeluasiantuntijuutta omaavan työntekijän kanssa. Valmistelutyössä tulee olla tukena käytettävissä oikeudellista asiantuntemusta sekä mahdollisesti muuta tarvittavaa lastensuojelun asiantuntemusta. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

2.3 Arki ja ohjaajan rooli sijaishuoltoyksikössä

Riitta Laakso (2009, 114) kuvaa lastenkodin arkea väitöskirjassaan tavanomaiseksi mutta osittain haasteellisemmaksi kuin normaalia perhearkea. Lastenkodin arki sisältää normaaleja arkielementtejä lasten ja nuorten kanssa touhuamisesta. Näihin arkitoimiin kuuluu kaupassa käyntiä, yhdessä syömistä, riitojen sovittelua, läksyjen tekemistä, vaatehuoltoa ym. arkista hoitoa ja huolenpitoa.

Laakso (2009, 117) kertoo usein lastenkotiin tulevan lapsen kärsineen huolenpidon ja vanhemmuuden laiminlyönnistä tai turvallisuudentunteen puuttumisesta, jonka takia lastenkodin arjen tulisikin tarjota lapselle turvallinen kasvuympäristö. Arjen tulisi pyöriä aikuisten vastuulla, ei lasten. Tarkoituksena on, että lapsi saa kokemuksen aikuisen huolenpidosta, mikäli hänellä ei sitä ennestään ole.

Ohjaajan tulisikin pystyä olemaan avoin ja kohdella nuoria tasavertaisesti, jotta voi luoda hyvän ja luottamuksellisen suhteen nuoreen. Ohjaajan tulee myös osoittaa kiinnostus nuoren asioihin, että tietäisi enemmän nuoren tunteista ja ajatuksista. Mitä enemmän ohjaaja tietää nuoren asioista, sitä paremmin hän voi toimia hänen eduksensa. (Sinkkonen 2015, 241, 242, 244.)

Jokaiselle nuorelle nimetään omaohjaaja, joka on tietoinen nuoren kaikista käytännön asioista, kuten esimerkiksi lääkäriaajoista ja harrastusasioista ynnä muista sellaisista arkeen liittyvistä toiminnoista ja tapahtumista. Tämä käytäntö on hyvä myös nuoren kannalta, koska nuori tietää, että on joku aikuinen, joka hänestä vastaa ja tietää hänen asioistaan. Nuorten kanssa työskenneltäessä sijaishuoltopaikan ohjaajan täytyy pystyä olemaan avoin, jotta voi luoda hyvän ja luottamuksellisen suhteen nuoreen. Mikäli nuorella on ollut pettymyksiä aikaisemmissa kiintymyssuhteissa aikuisten kanssa, saattaa hänellä olla vaikeuksia luoda suhdetta ohjaajaan. Nuori saattaa tuoda esiin kaikki vanhat pettymyksen tunteet suhdetta luodessa. Ohjaajalla täytyykin olla vahva ammattitaito, jotta hän pystyy suhtautumaan nuoren mahdollisiin pettymyksen tunteisiin ja niistä aiheutuviin haukkumisiin, syytöksiin ja kiukkuun ammattimaisesti. Ohjaajan täytyy pystyä jatkamaan nuoren kanssa mahdollisista tunteen purkauksista huolimatta rakentavasti ja kunnioittavasti eteenpäin, jotta suhteen luominen nuoreen on mahdollista. (Sinkkonen 2015, 241–242.)

Ohjaajan työhön kuuluu luoda suhde myös vanhempiin, jotta voivat työskennellä vanhempien kanssa yhteistyössä nuoren hyvinvoinnin eteen parhaansa mukaan. Ohjaajan on suhtauduttava vanhempiin ja nuoriin sekä heidän väleihinsä arvioiden ja tutkien heidän kykyjään ja sitoutumistaan toimia vanhemman roolissa. Tehtävään kuuluu myös auttaa ja ohjeistaa vanhempia heidän

vanhemman roolissaan, mikäli vanhemmat siihen tukea ja apua tarvitsevat. (Laakso 2012, 34–38.)

3 Nuoruus

3.1 Nuoruuden vaiheet

Tony Dunderfeltin (2011) mukaan nuoruus voidaan jakaa kolmeen ajanjaksoon, joista jokainen sisältää nuorelle uusia haasteita ja tehtäviä. Näitä jaksoja ovat nuoruusiän varhaisvaihe 12–15-vuotiaana, johon kuuluu varsinainen murrosikä. Tämä vaihe nuorella sisältää auktoriteettien ja vanhempien kyseenalaistamisen sekä muunlaisia ihmissuhteisiin liittyviä kriisejä. Toinen vaihe on nuoruusiän keskivaihe 15–18-vuotiaana, joka sisältää ihastumisia ja samaistumisia, rajojen kokeilua ja minäkokemuksen selkiinnyttämistä sekä nuori voi solmia jo syvällisempiä ihmissuhteita. Kolmas vaihe on nuoruusiän loppuvaihe 18–20-vuotiaana, jolloin nuori pohtii omaa asemaansa. Tähän vaiheeseen kuuluu myös itsenäisen elämän aloittaminen. (Dunderfelt 2011, 84, 85.)

Opinnäytetyöni tutkii 14–17-vuotiaiden osallisuuden kokemuksia sijaishuoltopaikan osastolla, joten tähän ikäryhmään kuuluvat kehitysvaiheet voivat vaikuttaa yksilön kokemukseen osallisuudesta ja näin ollen näkyä tutkimustuloksissa.

3.2 Nuoruuden kehitystehtävä

Nuoruuteen kuuluu monta kehitystehtävää. Näihin kehitystehtäviin kuuluvat nuoren kehon fyysiset muutokset sisältäen ulkonäön muuttumisen sekä oman kehon hallinnan. Kehitystehtäviin kuuluu myös yksilön psyykinen kehitys sisältäen sisäisen kypsymisen sekä itsensä hyväksymisen. Osa kehitystehtävistä liittyy nuoren yhteiskuntaan integroitumiseen. Näitä ovat muun muassa lapsuuden kodista irtautuminen, itsenäisen elämän aloittaminen, uran tai

koulutuspolun valinta sekä mahdollinen parisuhde. (Nurmiranta, Leppämäki & Horppu 2009, 76.)

Nurmiranta ym. (2009, 76) kertovat kirjassaan, että Robert J. Havinghurstin mukaan nuoren kehitystehtäviä ovat oman kehon hallinta, käyttö ja hyväksyminen, kypsä suhde molempiin sukupuoliin, oman sukupuolen mukaisen roolin löytäminen, tunne-elämän itsenäisyys, valmius perheen perustamiseen, oman moraalin ja arvomaailman kehittäminen ja sosiaalinen kypsyminen sekä vastuullinen toiminta. Nurmiranta ym. (2009, 76, 77) kertovat myös, että Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian mukaan identiteetin muodostuminen kuuluu nuoruuden kehitystehtäviin. Identiteetin muodostumisen edellytyksinä Erikson pitää eheytymistä kokonaisuudeksi sekä jäsentymistä aikaan ja ympäristöön.

Nuoruusiässä myös ystävyysuhteet ovat nuorille tärkeitä. Nuori tarvitsee tiiviitä ystävyysuhteita harjoitellakseen tulevia ihmissuhteita. Nuoruusiän ystävyysuhteet luovat nuorelle turvallisuutta sekä kokemuksen läheisyydestä. Ystävyysuhteet nuoruusiässä kehittävät nuoren tunne-elämää, sosiaalisia taitoja sekä empatiataitoja. (Niskanen & Kari 2018, 96–97.)

Sijaishuollon tehtävänä onkin auttaa nuorta kehittymään ja kasvamaan vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi. Sijaishuollon on hyvä tukea ja auttaa ylläpitämään nuorta ystävyys- ja ihmissuhteita, joista hänelle ei ole haittaa. On tärkeää myös osallistaa nuorta omaan elämäänsä, jotta nuori kasvaa sellaisessa ympäristössä mikä mahdollistaa yhteiskuntaan integroitumisen ja antaa nuorelle tunteen, jotta hän voi omaan elämäänsä ja sen suuntaan vaikuttaa. Sijaishuollolla onkin suuri vastuu siitä, että nuorelle mahdollistuu onnistunut sijaishuollon arki ja kasvatus sekä tuki tukee yksilön kasvua. (Pösö 2004, 202–213.)

Kunkin yksilön elämässä on itsenäistyminen merkittävänä tekijänä nuoruusiän kehitystehtävässä. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä (2008) on kehittänyt itsenäistyvän nuoren roolikartan (Liite 1), joka havainnollistaa, mihin kaikkeen nuori voi apua ja tukea nuoruusiässä tarvita. Nuorella on monta roolia, joista jokainen sisältää rooliin kuuluvia asioita. Näihin nuoruuden rooleihin kuuluu

nuoren roolikartan mukaan. Näitä rooleja ovat suhteiden hoitaja, rajojen asettaja, arkipäivän pyörittäjä, itsensä arvostaja ja elämästä oppija. Itsenäistyvän nuoren roolikartan avulla voi sijaishuollon työntekijä auttaa nuorta havainnoimaan asioita, mitkä nuorelle ovat hankalia tai missä hän tarvitsee apua ja tukea, jotta nuoruusikään kuuluvat kehitystehtävät toteutuvat ja nuorelle kehittyä vahva käsitys omasta identiteetistä. Nuorta tulisi auttaa ja tukea sijaishuoltopaikassa nuoren itsenäistyessä osallistaen nuorta hänen omaan elämäänsä ja tätä kautta auttaa nuorta kasvamaan vastuuntuntoiseksi ja yhteiskunnassa itsenäisesti pärjääväksi aikuiseksi. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008.)

3.3 Nuoren kohtaaminen asiakkaana

Jokaisella nuorella pitäisi olla elämässään hyväksyvä ja rakastava aikuiskontakti. Nuori tarvitsee myös kunnioitusta, arvostusta, tukea ja kannustamista edetessään kohti aikuisuutta. Edellä mainittujen seikkojen tärkeys nuoren elämässä korostuu, mikäli hänellä on vaikeuksia elämässään. Hyvät vuorovaikutussuhteet nuoren elämässä tukevat nuoren hyvää kehitystä. Nuorelle ovatkin perheen ja lähipiirin vuorovaikutussuhteet erittäin tärkeitä oppimisen paikkoja. Mikäli nuori ei omaa sellaista perhettä, missä vuorovaikutussuhteet toimivat, voi kuka tahansa ulkopuolinen aikuinen nuoren elämässä näitä taitoja nuorelle opettaa. Nuorten kanssa työtä tekevän tulisikin muistaa työssään, että juuri hän voi olla nuorelle se turvallinen ja mallia näyttävä aikuinen. (Nurmo 2009, 121–122.)

Nuorten kanssa työskennellessä ohjaajalla täytyy olla taito kohdata nuoret kunnioittavalla asenteella. Nuorelle pitäisi tulla tunne siitä, että aikuinen on juuri häntä varten sekä aidosti kiinnostunut hänen asioistaan. Ohjaajan on hyvä olla kiinnostunut nuorten kokemusmaailmasta ja omata tietoa sekä ymmärrystä nuorten kokemasta maailmasta. Hänellä on oltava ymmärrystä, mistä nuoret puhuvat ja mistä he ovat kiinnostuneita. (Barkman, Inkinen, Isoniemi & Varjo 2017, 15, 63.)

Tärkeäksi ihmisten kanssa tehtävässä työssä muodostuvat vuorovaikutustaidot, keskustelu- ja kuuntelutaidot. Se, että työntekijä osaa asettua tietyllä tavalla

asiakkaan tasolle, eikä pidä itseään asiakasta ylempänä on tärkeää. Niemelä, Suua & Väisänen (2009, 15) kertovat kirjassaan kuinka tärkeää on, että keskustelu asiakkaan kanssa on symmetrinen. Symmetrialla tässä yhteydessä tarkoitetaan sitä, että keskustelijat ovat tasavertaisia ja, että ymmärrys sekä puheen laatu on yhteneväisiä. Mönkkönen (2007, 87) mainitsee kirjassaan vastavuoroisuuden tärkeyden asiakkaiden kanssa työskennellessä. Vastavuoroisessa asiakastyössä osapuolet pääsevät luomaan tilannetta ja vaikuttamaan siinä. Tämä tarkoittaa sitä, ettei tehdä asioita työntekijän tai asiakkaan ehdoilla vaan, molemmat pääsevät vaikuttamaan tilanteen kulkuun ja suuntaan.

Luottamuksen syntyminen on edellytyksenä toimivan asiakassuhteen rakentumiselle. Työntekijän tulee muistaa, että asiakkaan ongelmia ei tule piilottaa tai jättää syrjään vain sen vuoksi, että asiakkaan luottamus työntekijään ei menisi. Asiat voi kuitenkin tuoda esille positiivisen kautta, jolloin usein asiakaskin kohtaa ja käsittelee negatiiviset ja epämiellyttävät tilanteet paremmin. Tärkeää on kuitenkin muistaa oma ammatillisuus, johon kuuluu salassapito- ja ilmoitusvelvollisuus; asiantuntija ei voi jättää esimerkiksi lastensuojeluilmoitusta tekemättä sen takia, että pelkää asiakkaan reaktiota ja luottamuksen menettämistä. (Mönkkönen 2007, 69–79.) Vaikka asiakassuhteessa olisikin jo ansaittu asiakkaan luottamus, on kuitenkin tärkeää olla hienotunteinen ja sensitiivinen sanojen kanssa, koska eri ihmisille sanat merkitsevät eri asioita (Mönkkönen 2007, 91).

Lapsilla ja nuorilla on oikeus aitoon kohtaamiseen myös sijaishuollon piirissä. Kohtaaminen on osa osallisuutta. Tärkeintä sekä kohtaamisessa, että osallisuudessa on tunne siitä, että on tullut kuulluksi ja nähdyksi. Kun nuori kohdataan aidosti ja häntä huomioidaan hänen omissa asioissaan, tulee nuorelle tunne, että hän voi itse oikeasti vaikuttaa hänen omiin asioihinsa. Nuorille on tultava kohtaamisessa tunne myös siitä, että heitä uskotaan ja heidän itsemääräämisoikeuttaan, koskemattomuuttaan, turvallisuuttaan ja osallisuuttaan kunnioitetaan. (Inkinen 2008, 181.) Satakunnassa toimiva Satanuoret ovat kehittäneet ”Kohtaamisen 6 koota” -listan (kuvio 1). Lista Satanuoret ovat koonneet heidän mielestään tärkeimpiä asioita, joita tulisi ottaa huomioon

nuorten kanssa asioidessa ja heitä kohdatessa. Satanuoret -ryhmä koostuu nuorista, joilla on kokemusta lastensuojeluasiakkuudesta, ja joilla on halu kehittää lastensuojelutyötä sekä kahdesta Satakunnan lastensuojelun kehittämisyksikön työntekijästä. (Yhdessä koettua - Kohtaamisen 6 koota 2020; Satanuoret 2020.)

Kohtaamisen 6 koota:

Katso ja näe mut, ei pelkästään sitä, mitä mä olen tehnyt.

Kuule oikeasti, mitä mä sanon ja muista seuraavalla kerralla, mitä me on puhuttu. Olis kiva tuntea, että puhuminen vaikuttaa johonkin.

Keskity muhun kun me jutellaan. Älä plaraa papereita tai kato konetta tai vastaile puhelimeen.

Kehu. Kyllä mä jotain hyvääkin olen tehnyt tai onnistunut jossain.

Kerro jotain itsestä, joka tekee sinusta ihmisen.

Kunnioita mua ja läheisiäni. Vaikka mun vanhemmilla tai mulla itellä olis kaikenlaisia vaikeuksia, on meissä jotain hyvääkin ja mekin ollaan ihmisiä.

Kuvio 1. Kohtaamisen 6 koota (Yhdessä koettua - Kohtaamisen 6 koota 2020; Satanuoret 2020).

4 Osallisuus

4.1 Osallisuus käsitteenä

Osallisuus tarkoittaa sitä, että ihminen pääsee osalliseksi yhteisön, ryhmän (esimerkiksi koulu, kerho, työ, harrastus) tai yhteiskunnan asioihin. Osallisuus on tunnetta siitä, että kuuluu jonnekin ja saa olla mukana jossakin toiminnassa sekä tulla kohdelluksi ja vaikuttaa tasavertaisena jäsenenä. Ihmisen identiteetin rakentumisen kannalta on tärkeää, että ihminen saa olla ja toimia osallisena itselle merkittävissä yhteisössä. Osallisuuden tunne voi myös ehkäistä syrjäytymistä. Lasten ja nuorten kanssa työskennellessä lapsen/nuoren osallisuus on sitä, että hän saa olla itse mukana suunnittelemassa, toteuttamassa

ja arvioimassa työtä, jota hänen eduksensa tehdään. (Hotari, Oranen & Pösö 2013, 149; Sosiaali- ja terveysministeriö 2020; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.)

Osallisuus edellyttää myös ihmisen tarpeiden tyydyttämistä niin aineellisten kuin aineettomien. Aineellisiksi tarpeiksi voidaan nimetä esimerkiksi toimeentulo, asuminen, koulutus ja harrastukset. Aineettomiin tarpeisiin vastaa osallisuuden näkökulmasta esimerkiksi luottamus, luovuus ja turva. Tunteakseen itsensä osalliseksi ihmisen pitää myös tunnistaa omat voimavaransa sekä tarpeensa. Osallisuuden näkökulmasta on myös tärkeää vahvistaa yksilön elämän ennakoitavuutta ja lisätä elämän hallittavuutta sekä lisätä yksilön toimintaympäristön ymmärrettävyyttä. (Isola, Kaartinen, Leeman, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto- Tokoi 2017, 5, 25, 29.)

Hotari ym. (2013, 151) mukaan osallisuutta usein kuvataan porrastikapuumallin avulla. Mallissa kuvataan sitä, että alimmalla portaalla yksilöllä on vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa ja portaita noustessa valta ja vastuu yksilöllä kasvaa. Tällöin myös yksilön osallisuuden tulisi kasvaa samassa suhteessa. Shier (2001) kuvaa näitä osallisuuden portaita viiden tason avulla lasten osallisuudesta:

1. Lasten kuunteleminen.
2. Lapsia tuetaan mielipiteen ilmaisemisessa.
3. Lapsen omat näkemykset otetaan huomioon.
4. Lapset otetaan mukaan päätöksiä tekoon.
5. Lasten kanssa jaetaan vastuuta ja valtaa päätöksenteossa.

Hotari ym. (2013) mukaan Nigel Thomas (2002) sanoo, että osallisuus rakentuu ennen kaikkea siitä, että yksilöllä on mahdollisuus valita, osallistuuko johonkin vai ei. Tämän ajatustavan mukaan siis osallisuutta on myös se, että yksilöllä on mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta johonkin. Thomas (2002) kuvaakin osallisuuden ulottuvuuksia seuraavasti:

1. Mahdollisuus valita.

2. Mahdollisuus saada tietoa.
3. Mahdollisuus vaikuttaa prosessiin.
4. Mahdollisuus ilmaista itseään.
5. Mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen.
6. Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Hotari ym. 2013, 153.)

4.2 Osallisuus sijaishuollossa

Perustuslain 6. §:ssä määritetään, että lapsia on kohdeltava yksilöinä tasa-arvoisesti ja hänellä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaan. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa artikla 12 säättää siitä, että lasta tulee kuulla ja hänet tulee ottaa huomioon sekä hänen täytyy saada ilmaista oma mielipiteensä ja halunsa häntä koskevissa asioissa. (Unicef 2020.) Sosiaalihuoltolain 10. §:ssä sekä lastensuojelulain 20.–24. §:ssä säädetään, että lapsille ja nuorille palveluja tarjottaessa ja kehittäessä tulisi heidän toiveitaan ja tarpeitaan kuulla sekä heidän etuaan pitää valvoa. Onkin siis tärkeää, että sijaishuollossa kuullaan nuoria sekä otetaan arjenkin työssä heidän toiveensa ja tarpeensa huomioon.

Lasten osallisuudessa sijaishuollossa on avainasemassa aikuisten kanssa tapahtuva vuorovaikutus. Tärkeää on siis sosiaalityön työntekijöiden taito kohdata asiakas. Lapsen tulisi tulla aina kuulluksi ja nähdyksi aikuiselle omien asioidensa kanssa, vaikka aikuisen ja lapsen tieto hänen asioistaan olisivat ristiriitaisia. Usein sijaishuollon piirissä olevat lapset ja nuoret voivat kertoa ristiriitaisesti asioistaan verraten esimerkiksi lapsen tai nuoren vanhemman kertomaan samasta asiasta. (Hotari ym. 2013, 155–156, 159.) Tässä onkin lapsen kanssa työskentelevän muistettava kuunnella tarkoin lasta ja lähteä hänen kanssaan selvittämään asiaa yhteistyössä, eikä asiaa tule vähätellä tai asioista väitellä. Näin lapsi tuntee olevansa osallisena asioissaan ja yhteistyö on hedelmällisempää. Lasten osallisuuden vahvistaminen ja ylläpitäminen onkin moniulotteista käytännön työssä (Hotari ym. 2013, 156).

Hotari ym. (2013, 157) kuvaa lasten osallisuutta lastensuojelun piirissä monimutkaiseksi ja ristiriitaisiksi vallankäytön verkostoiksi, jossa lapsen asioihin

vaikuttavat lapset itse, heidän vanhempansa sekä monenlaiset erilaiset ammattilaiset ja asiantuntijat erilaisine tulkintoineen. Lasten ja nuorten tulisi olla osallisena kehittämässä koko lastensuojelun verkostoja ehkäisevästä lastensuojelusta aina jälkihuoltoon saakka, jotta heidän osallisuutensa tulisi näkyvämmäksi lastensuojelun kentillä.

5 Aiemmat tutkimukset

Virallisia tutkimuksia sijaishuoltopaikan osallisuuden kokemuksista en juurikaan löytänyt, mistä voi päätellä, että asiaa on tutkittu vähän. Tämä oli minusta yllättävää. Kuitenkin asiaa tutkiessani ja tutkimuksia etsiessäni törmäsin usealla nettisivustolla kirjoituksiin, että osallisuuden tutkimuksia sijaishuollossa kaivattaisiin. On yllättävää, ettei tästä aiheesta isompia tutkimuksia ole tehty. Luulisin kuitenkin, että osallisuuden kokemuksia tutkimalla olisi edellytyksiä kehittää sijaishuollonkin arkea.

Opinnäytetöitä on kuitenkin tehty useita lasten ja nuorten osallisuudesta sijaishuollossa. Suurin osa opinnäytetöistä kuitenkin koski lasten tai nuorten osallisuuden kokemuksia sijaishuollon prosessin eri vaiheissa tai lastensuojelupalveluissa. Jenni Holopainen ja Heidi Koivunen (2010) sekä Noora Oksanen ja Ellen Talve (2014) ovat tehneet opinnäytetyöt, joiden tarkoituksena oli selvittää nuorten näkemyksiä osallisuudesta lastensuojeluyksiköissä.

Mikko Kainulaisen (2012) tekemän kasvatustieteiden pro gradu -tutkielman, tavoitteena oli tutkia lastenkodissa asuneen nuoren kokemuksia osallisuudesta ja ajatuksia tulevaisuusorientaatiosta ja lastenkodissa asumisesta. Tutkielma kuvasi yhden nuoren kokemuksia.

Riitta Laakso (2019) on tehnyt tutkimuksen huostassa olevien lasten hyvinvointiin ja sijaishuoltoon liittyvistä kokemuksista. Tutkimuksen yksi osio kattaa osallisuuden, joten kyseinen tutkimus sopii opinnäytetyöni viitekehukseen.

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 ”Viljalan” sijaishuoltoyksikkö

Viljalan sijaishuoltoyksikkö on sijaishuoltoa tarjoava toimipaikka. Viljalassa on kaksi eri osastoa. Molemmat osastot ovat seitsemänpaikkaisia. Ohjaajia molemmilla osastoilla on yhdeksän. Viljalaan voidaan sijoittaa 12–17-vuotiaita huostaanotettuja nuoria. Tällä hetkellä Viljalassa on 14–17-vuotiaita nuoria, joten pitkälti arkea rytmittää koulunkäynti. Mikäli joku Viljalan nuorista ei käy syystä tai toisesta koulua, pyritään hänen päiväänsä sisällyttämään arkisia askareita, jotta hänen arjessaan pysyisi rytmi. Viljalan sijaishuoltoyksikön nuorista osa käy yläkoulua ja osa on jo jatko-opintojen parissa.

Nuoret syövät Viljalassa aamupalan, välipalan, päivällisen ja iltapalan. Lounas nautitaan koulussa. Nuorilla on mahdollisuus osallistua ruokalistan suunnitteluun sekä ruoan valmistamiseen. Nuorilla on myös mahdollisuus lähteä päivällisen jälkeen omille menoilleen, mikäli kaikki asiat on hoidettu asianmukaisesti. Paluu-aika osastolle Viljalaan on arkena klo 21.15 ja viikonloppuna klo 22.15. Nuorien tulee olla omissa huoneissaan arkena klo 21.30 ja viikonloppuna 22.30. Näin turvataan nuorille riittävä yöuni. Näissä voidaan poikkeuksia tehdä tilanteen mukaan ja yksilöllisesti. Usein viikonloppuisin nuoret haluavat katsoa yhteisissä tiloissa elokuvaa yhdessä hieman myöhempään.

Viljalan osastolla jokaisella nuorella on oma huone. WC- ja suihkutilat jaetaan kahden tai kolmen nuoren kesken, osaston sukupuolijakauman mukaan. Nuoria pyritään ottamaan osaston toiminnan suunnitteluun mahdollisuuksien mukaan.

6.2 Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tarkoitus

Tutkimustehtävänä on tutkia Viljalan nuorten osallisuuden kokemuksia sijaishuoltoyksikön osastolla. Tutkimuskysymyksiä ovat

1. Millaisissa asioissa nuorten mielestä Viljalassa kuullaan nuoria?
2. Mitkä asiat nuorten mielestä vaikuttavat heidän osallisuuteensa?

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia nuorten kokemuksia osallisuudesta sijaishuoltopaikassa. Tutkimuksen tulosten perusteella Viljalan henkilökunta voi ottaa huomioon nuorten kokemukset osallisuuden vahvistamisessa jatkossa.

6.3 Opinnäytetyöprosessi

Tutkimusprosessin tuotoksena syntyy opinnäytetyö, joka kertoo opinnäytetyön tekijän, tutkijan, kiinnostuksesta johonkin yhteiskunnalliseen ilmiöön. Ajatuksena jonkin ilmiön tutkimiseen on se, että ilmiötä halutaan ymmärtää paremmin. Tutkimusta viedään eteenpäin asettamalla tutkimuskysymykset, joihin tutkimuksen avulla etsitään vastauksia. Laadullisessa tutkimuksessa tiedonkeruumenetelminä voidaan käyttää haastatteluita, havainnointia, dokumentteja ja kyselyjä. Laadullisen tutkimuksen prosessi ei ole, lineaarinen, vaihe vaiheelta etenevä prosessi vaan syklisyys on ominaista laadulliselle tutkimukselle. Laadullisessa tutkimuksessa on päämääränä ymmärtää jotakin ilmiötä ja siihen tutkija pääsee asettamalla tutkimusongelman ja -kysymykset. Näihin tutkija hakee vastauksia aineistonkeruumenetelmin ja lopuksi analysoi aineistonsa. (Kananen 2014, 27–28.)

Aloitin opinnäytetyöni aiheen pohdinnan toukokuussa 2019. Suoritin tuolloin opintoihini liittyvää syventävää harjoittelua Viljalassa. Viljalan yksikön johtaja kysyi kiinnostustani tehdä opinnäytetyö yhteistyössä heidän kanssaan. Sain toimeksiantajan jo ennen kuin olin varma mistä aiheesta haluaisin opinnäytetyöni toteuttaa. Halusin toteuttaa opinnäytetyöni osallistaen Viljalan nuoria ja päädyin aiheeseeni pienen pohdiskelun jälkeen. Halusin tehdä opinnäytetyön liittyen nuorten itsenäistymiseen ja heidän itsenäisessä elämässään pärjäämiseen. Opinnäytetyöni halusin toteuttaa toiminnallisena ja kehittää Viljalaan nuorten toimintakykyä kuvaavan mittarin. Aihe lyötiin lukkoon Viljalan johtajan kanssa elokuussa 2019.

Elokuussa käytin aikaa aiheen pohdintaan sekä kirjoitin opinnäytetyökirjoitelman. Syyskuussa hankin opinnäytetyöhöni liittyvää teoriakirjallisuutta, johon tutustuin. Syksyn aikana kävin keskusteluja toimeksiantajan kanssa opinnäytetyön aiheesta ja etenemisestä sekä aikataulusta. Syksyn aikana tutustuin myös tutkimuksiin, jotka liittyivät opinnäytetyön aiheeseeni. Teorioiden pohjalta laadin opinnäytetyön suunnitelmarungon ja aloin kirjoittaa opinnäytetyösuunnitelmaa.

Joulukuussa aiheeni kuitenkin vaihtui, koska olosuhteet opinnäytetyön ympärillä muuttuivat. Opinnäytetyön lopulliseksi aiheeksi valikoitui tutkimus nuorten osallisuuden kokemuksista sijaishuoltoyksikössä. Opinnäytetyön tutkimuksen tein laadullisena tutkimuksena. Ryhdyin kirjoittamaan uutta opinnäytetyösuunnitelmaa joulukuussa 2019. Suunnitelmaa kirjoittaessa tuli pohdittua opinnäytetyön menetelmiä ja opinnäytetyön toteutusta. Suunnitelman sain valmiiksi helmikuussa 2020. Helmi-maaliskuussa valmistui myös teemahaastattelurunko. Toteutin haastatteluita osittain jo maaliskuussa. Huhtikuussa hoidin loput haastattelut sekä analysoin aineistoa ja työstin haastattelut kirjoitetuksi tekstiksi ja tuloksiksi opinnäytetyöraporttiin. Huhtikuun aikana opinnäytetyöraportin on tarkoitus valmistua niin, että toukokuussa voin esitellä opinnäytetyöni seminaarissa. Liitteessä 2 (Liite 2) esitän opinnäytetyön aikatauluni.

6.4 Tutkimukseen osallistujat

Kanasen (2010, 54) mukaan laadullisen tutkimuksen haastattelussa on usein hankala etukäteen määrittää haastateltavien määrää. Viljalan sijaishuoltoyksikössä on yhteensä 14 nuorta. Olen tarjonnut mahdollisuuden kaikille Viljalan nuorille osallistua, koska mielestäni on eettisesti oikein tarjota mahdollisuus kaikille, eikä valikoida haastateltavia sen perusteella, ketä itse tutkimukseen haluaisin osallistaa. Tavoitteenani oli saada ainakin viisi nuorta tutkimukseen mukaan, jotta haastattelut antaisivat oikeaa kuvaa nuorten osallisuuden kokemuksista ja ettei vain yhden nuoren mielipide näkyisi tuloksissa. Nuorista kuusi halusi ottaa osaa opinnäytetyöhön, mutta yhden nuoren huoltajat eivät halunneet nuoren osallistuvan, joten viittä nuorta on

haastateltu opinnäytetyöhön. Muut Viljalan nuorista eivät halunneet tai pystyneet ottamaan osaa opinnäytetyön tutkimukseen.

7 Opinnäytetyön menetelmät ja tiedonkeruu

7.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Toimeksiantaja antoi minulle melko vapaat kädet opinnäytetyön tekemiseen. Olemme käyneet kuitenkin paljon keskustelua opinnäytetyöideoistani sijaishuoltoyksikön johtajan kanssa. Olen kysynyt prosessista palautetta, jotta olen tiennyt, kuinka asiaa lähden viemään eteenpäin.

Opinnäytetyön toteutin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, jonka tarkoitus on selvittää nuorten kokemuksia osallisuudesta sijaishuoltopaikan osastolla. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkimusongelma ja sen määrittäminen. Tutkimusongelmaan laadullisessa tutkimuksessa hankitaan vastauksia tutkimuskysymyksiin vastaavilla aineistoilla. Tutkimusprosessi voidaan jakaa neljään vaiheeseen: suunnittelu-, tiedonkeruu-, analyysi- ja tulkintavaiheisiin. (Kananen 2010, 36.) Laadullisessa tutkimuksessa on kyse mahdollisuudesta ymmärtää toista ihmistä. Laadullinen tutkimus kuvaa sitä, kuinka haastattelija/tutkija ymmärtää haastateltavaa ja toisaalta taas kyse on siitä, kuinka toinen ihminen ymmärtää haastattelijan/tutkijan laatimaa raporttia haastattelun pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 70–71.)

Laadullisesta tutkimuksesta sanotaan olevan hyötyä silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vain vähän tai tietoa ei ole asiasta ollenkaan. Laadullisen tutkimuksen päämääränä onkin ymmärtää tutkittavaa ilmiötä ja saada ilmiöstä uutta tietoa. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön kuvaaminen sekä sen ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen tutkittavalle ilmiölle. (Kananen 2010, 41; Kananen 2014, 16.) Laadullinen tutkimus sopii siis menetelmänä selvittämään nuorten kokemusta osallisuudesta Viljalan sijaishuoltoyksikössä, koska minulla ei siitä ole mitään tutkittua tietoa. Nuoria oli tarkoitus haastatella

henkilökohtaisesti paikan päällä, mutta tämän kevään globaalit tilanteet huomioon ottaen lopulliset haastattelut käytiin puhelimitse.

7.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu

Kanasen (2014, 64) mukaan laadullisen tärkeimpiä tiedonkeruumenetelmiä ovat havainnointi, teemahaastattelu ja mahdolliset erilaiset dokumentit. Halusin käyttää haastattelua aineistonkeruumenetelmänä. Mielestäni se oli varmin tapa saada nuorilta vastauksia kysymyksiini. Mikäli aineistonkeruumenetelmänä olisi käyttänyt kyselylomaketta, olisi tutkimuksen kannalta vaarana ollut, etten olisi saanut nuorilta vastauksia ollenkaan. Pohdin sitä, millä tavalla haastattelut kannattaisi toteuttaa, jotta haastattelut onnistuisivat mahdollisimman hyvin. Kanasen (2010, 53) mukaan on otettava haastattelua suunnitellessa huomioon se, kuinka haastattelut toteutetaan. Mikäli haastattelut toteutetaan ryhmähaastatteluna, on haastattelijan otettava huomioon se, että ryhmän vaikutus voi olla merkittävä haastattelun tulosten kannalta. Luotettavampaa tietoa saakin yksilöhaastattelujen kautta. Mietin ensin, että käyttäisin aineistonkeruumenetelmänä ryhmähaastattelua, mutta tulin siihen tulokseen, että ryhmähaastattelulla en välttämättä saisi nuorilta niin totuudenmukaisia vastauksia, koska ryhmän paine voi vastauksia muokata. Päädyin tästä syystä toteuttamaan haastattelut nuorten kanssa yksilöllisesti teemahaastatteluina.

Kananen (2010, 53) toteaa, että teemahaastattelu on käytetyin tiedonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Aineisto on kerätty puhelimitse teemahaastatteluina. Teemahaastattelun runko annettiin nuorille noin viikko ennen haastatteluita, jotta heillä oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin etukäteen sekä mahdollisuus jo valmiiksi pohtia mietteitään teemoihin. Teemahaastattelun runko nähtävissä liitteessä kolme (Liite 3).

Teemahaastattelun rungon suunnittelin niin, että kysymykset olisivat tarkoin nuorille ja heidän elämäntilanteeseensa kohdistuvia, jotta kysymyksiin olisi helppo vastata niin, että vastaukset olisivat mahdollisimman informatiivisia tutkimuksen kannalta. Vilkan (2005, 105) mukaan laadullisen tutkimuksen haastattelussa tulisikin välttää kysymyksiä, joihin voi vastata kyllä tai ei. Vilka

(2005, 105) kehottaa käyttämään haastattelussa kysymyksiä, jotka alkavat sanoilla mitä, millainen, miten, tai miksi. Haastateltavaa voi myös aina pyytää kuvailemaan tai kertomaan asioista lisää, mikäli vastaus tuntuu niukalta. Välillä myös käytännön esimerkki auttaa haastattelijaa ymmärtämään haastateltavaa.

Haastattelijan on hyvä muistaa, että haastattelutilanne itsessään on vuorovaikutustilanne. Haastattelijan tulee miettiä, kuinka itse voi vaikuttaa tähän sosiaaliseen tilanteeseen pukeutumisellaan, käytöksellään sekä puheillaan. Haastattelijan on hyvä myös miettiä, missä haastattelu kannattaa toteuttaa, jotta se olisi sekä haastattelijalle että haastateltavalle mieluinen tilanne ja jossa voi keskittyä haastatteluun ilman tilan asettamia haasteita tai paineita. Haastattelu on hyvä aloittaa kevyemmin keskustelemalla yleismaallisista asioista, jotta tilanne tuntuu molempien osapuolten kannalta rennolta ja mukavalta. (Eskola, Lätti & Vastamäki 2008, 33–40.)

Ennen haastattelua on haastattelijan perehdyttävä hyvin tutkittavaan asiaan, jotta kysymysten asettelu ja haastattelu itsessään on sujuvaa ja asiantuntevaa. Teemahaastattelun ideana on saada haastateltavalta vastauksia teemaan liittyviin kysymyksiin. Näin ollen teema on ennalta määrätty. Teemahaastattelusta puuttuvat kuitenkin tarkat kysymykset. Haastatteliija esittää kysymyksiä jonkinlaisen asialistan pohjalta. Haastattelussa on tarkoitus käydä läpi ennalta päätetyt teema-alueet, mutta niiden järjestys ja laajuus voi vaihdella tarpeen ja haastateltavan mukaan. (Eskola, Lätti & Vastamäki 2008, 27–30.)

Teemoja ja mahdollisia apukysymyksiä laadittaessa olisi hyvä asettua haastateltavan asemaan ja miettiä, miltä kysymyksiin tuntuisi vastata. Kysymyksiä hioessa on otettava huomioon myös eettinen näkökulma. Teemahaastattelun runko olisi hyvä käydä läpi jonkun ulkopuolisen kanssa ennen varsinaista haastattelua. Tällöin hän voisi antaa palautetta haastattelurungon toimivuudesta. Todellisessa haastattelutilanteessa kuitenkin haastateltava itse voi päättää, mihin teemoihin ja kysymyksiin hän haluaa vastata. Voi myös käydä niin, ettei haastateltavalla ole mitään sanomista haastateltavan teemoihin, silloin on todettava, että teemat eivät koske häntä. Haastattelua analysoidessa on tärkeää osata luopua sellaisista teemoista mihin

haastateltavilla ei ole ollut juurikaan sanottavaa. Haastattelijan kannattaakin tarttua siihen teemaan, mitä haastateltava pitää tärkeänä, eikä pitää väkisin kiinni teemoista, jotka eivät ole haastateltavan näkökulmasta merkittäviä. (Eskola, Lätti & Vastamäki 2008, 41–46.)

7.3 Nuorten haastattelu

Nuoria haastateltaessa on otettava huomioon se, kuinka haastattelija käyttäytyy ja esittää kysymyksiä nuorille. Tärkeää on antaa nuorelle vaikutelma siitä, että häntä oikeasti kuunnellaan ja hänen kertomastaan ollaan kiinnostuneita. Haastattelijan on hyvä omata myös kyky odottaa nuoren vastauksia maltillisesti eikä tarjota vastauksia nuoren puolesta. Haastattelutilanteesta tulisi luoda mahdollisimman avoin, jotta nuori voisi luottavaisin mielin haastattelukysymyksiin vastata. Kysymysten pitäisi olla aseteltu niin, että niihin olisi nuoren mahdollista vastata mahdollisimman informatiivisesti. Haastattelijan on myös syytä muistaa, ettei vastauksia yli tulkitse. Kysymyksiä olisi ennalta hyvä miettiä myös siitä näkökulmasta, voiko kysymyksiä ymmärtää väärin. Mikäli kysymykset on aseteltu niin, että väärinymmärrys on mahdollista voi haastattelu loppua lyhyeen, mikäli nuori kokee kysymykset utelevina tai muuten epäsoveliaina. (Korkman 2018, 41.)

Nuorten kanssa työskennellessä tutkimuksen parissa on tutkijan luotava luottamuksellinen rooli tutkittaviin ennen, kuin nuoria voi haastatella tutkimus mielessä. Haastattelijan tulee saada nuoret vastaamaan haastattelukysymyksiin, mutta sen edellytyksenä on luottamuksellinen suhde, jonka kautta nuorelle tulee halu vastata haastattelijan kysymyksiin. Tutkijan tulee osata toimia nuorten kanssa ja ymmärtää heidän kehitystasonsa kysymyksiä asetellessa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 129, 131–133.) Tutkijalle onkin eduksi, mikäli hän on aikaisemminkin nuorten kanssa toiminut ja toimiminen nuorten kanssa on hänelle luontaista.

On hyvä pohtia myös eettisesti, mitä nuorilta haluaa ja voi kysyä. On tärkeää, että nuori kokee haastattelutilanteen ja tutkimukseen osallistumisen kunnioittavana kokemuksena eikä uteluna hänen elämästään. Tutkijan on osattava kunnioittaa nuoren yksityisyyttä ja hänen elämänsä kysymyksiä asetellessaan. Parhailaan

haastattelu on kuitenkin nuorelle hyvä kokemus siitä, että hän saa jakamattoman huomion ja voi toimia tutkijan apurina tutkimuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 132.) Koen, että nuoria haastatellessani hyvä vuorovaikutus ja luottamuksellinen suhde on ensiarvoisen tärkeää, jotta nuoret voivat vastata kysymyksiin rehellisesti ja kokevat haastattelun mukavaksi kokemukseksi, eikä millään lailla epämukavaksi.

7.4 Haastattelujen kuvaus

Haastattelutilanteet voivat paljolti muistuttaa mitä tahansa keskustelua, mutta haastattelu eroaa jokapäiväisestä keskustelusta siinä, että haastattelulla on aina jokin tavoite. Haastattelun avulla haastattelija haluaa päästä tiettyyn päämäärään ja saada vastauksia tiettyihin teemoihin ja kysymyksiin. Haastattelijan tehtävänä onkin johdattaa haastateltava teemoihin ja kannustaa häntä vastaamaan omin sanoin ja ajatuksin esitettyihin kysymyksiin. Tutkimuksen kannalta olisikin ensiarvoisen tärkeää, että nuoret vastaisivat haastattelujen kysymyksiin omilla rehellisillä tuntemuksillaan. Tutkimuksen yhteydessä tehtyä haastattelua ja sen kysymyksiä ohjaa tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys. Keskustelun ja haastattelun eroavaisuus näkyikin selvimmin roolituksissa, haastattelija on kysyjän roolissa ja haastateltava tiedonantajan roolissa. Haastattelutilanteessa haastattelijan tulee tehdä myös muistiinpanoja tai nauhoittaa keskustelu, joka selkeästi eroaa spontaanin keskustelun menettelyistä. (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 46–50.)

Haastattelut oli tarkoitus alun perin hoitaa kasvotusten nuorten kanssa, mutta vallitseva tilanne aiheutti sen, että haastattelut hoidettiin puhelimitse. Tähän kysyin nuorten mielipidettä, että voidaanko haastattelut puhelimesta hoitaa. Nuoret pitivät ajatusta hyvänä ja olivat sinut sen asian kanssa, että soittaisin heidän omiin puhelimiinsa. Nuoret antoivat minulle numeronsa suostumuslomakkeen allekirjoituksen yhteydessä. Numerot hävitin heti haastattelut hoidettuani.

Puhelinhaastattelut hoidin niin, että soitin jokaiselle nuorelle omaan puhelimeen, että Viljalan osastojen puhelimet olisivat osastojen käytössä eikä haastattelut

vaikuttaisi osastojen toimintaan. Puhelut nuorille soitin omasta salaisesta numerostani. Näin ollen nuoret eivät saaneet numeroani käyttöönsä. Puhelut konkreettisesti hoidin työhuoneessani yksin, jotta kukaan ulkopuolinen ihminen ei voinut haastatteluja kuulla. Puhelut äänitettiin tietokoneelle, niin, että haastattelut tehtiin puhelimessa kaiuttimella. Puhelimen nauhoitus suoraan puhelimesta ei onnistunut, joten tietokoneelle nauhoitus oli ainoa vaihtoehto. Korkman (2018, 41) mainitseekin, että haastattelut olisi hyvä nauhoittaa ja kuunnella jälkikäteen, jotta haastattelijan on mahdollista saada haastateltavan vastaukset mahdollisimman tarkasti aineistoonsa.

Osa nuorista sanoi haastatteluja suunniteltaessa, että olisikin helpompi puhua puhelimessa kuin kasvotusten. Pidin puhelinhaastatteluja hyvänä asiana etukäteen, koska nuoretkin kokivat ne helpommiksi kuin kasvotusten tehtävän haastattelun. Jälkikäteen ajateltuna kuitenkin huomasin, että haastattelutilanne oli paljon haastavampi puhelimessa kuin kasvotusten. Tuntui, että osa nuorista ei pystynyt niin hyvin keskittymään haastatteluun, vaan ympäröivät tekijät saattoivat vaikuttaa nuoren keskittymiseen ja kykyyn vastata haastattelukysymyksiin. Osa nuorista koki haastattelutilanteen liian pitkäksi, mikä osaltaan saattoi vaikuttaa haastateltavien keskittymiskykyyn. Haastattelujen kestot olivat 20–60 minuuttia. Nuorista kukaan ei ollut muistanut etukäteen katsoa teemahaastattelun runkoa. Nuoret totesivatkin puhelimessa haastattelun jälkeen, että olisi ollut hyvä etukäteen muistaa katsoa runkoa ja hieman pohtia etukäteen näitä teemoja. Yksi nuorista kuvasi asiaa näin:

”Oli tää vähän vaikee.. Aika tärkeiden juttujen äärellä.. Pitäs ehkä oikeesti miettii etukäteen näit juttui, olis helpompi.”

Varsinaista haastattelutilannetta pystyin vertaamaan haastattelun harjoitteluun. Sen tein erään tutkimuksen ulkopuolisen nuoren kanssa kasvotusten, jotta tiesin ovatko, haastattelun kysymykset toimivia tutkimuksessa. Haastateltu nuori piti haastattelua sopivan pituisena ja sain haastattelijana enemmän informaatiota nuorelta tuolloin. Koen, että kasvotusten tehtynä haastattelut olisivat olleet tutkimustulosten kannalta hedelmällisempiä. Haastattelumateriaalia oli yhteensä 22 sivua. Aukikirjoitetuissa haastatteluissa kirjaisintyyli oli Arial. Tekstin riviväli oli

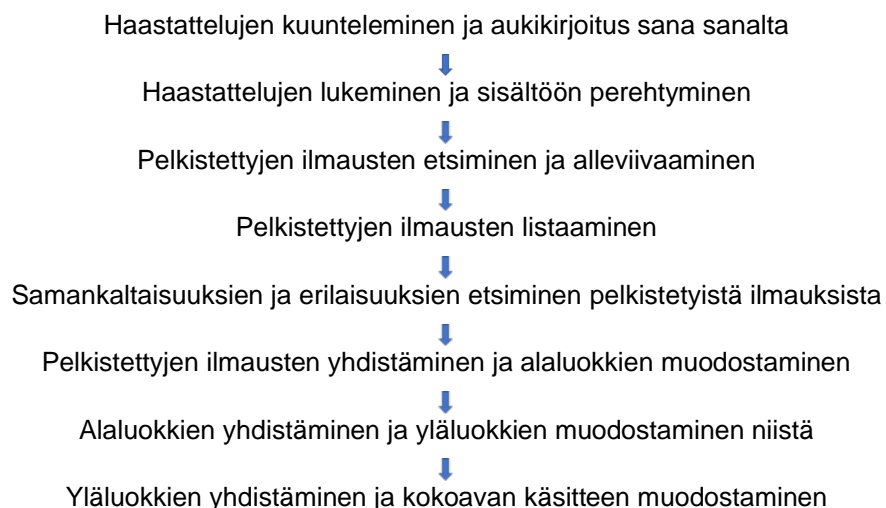
1,5 ja fonttikoko 12. Haastattelun tarkoituksena oli saada kuva siitä, kuinka nuoret kokevat osallisuutensa sijaishuoltoapaikan arjessa.

8 Analyysi

8.1 Sisällönanalyysin eteneminen

Analyysimenetelmänä laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on tutkimuksessani varteenotettava analyysimenetelmä, koska minulla ei ole etukäteistietoa tutkimastani asiasta eikä myöskään oletuksia tai valmiita teorioita nuorten kokemasta osallisuudesta Viljalan yksikössä. Tällaisessa aineistolähtöisessä analyysissä pyritään tieto tuottamaan tutkimusaineistoa käyttäen eikä valmiista teorioista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 95).

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 109) kuvaavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisen mielestäni selkeästi seuraavan kuvion avulla (kuvio 2).

Kuvio 2. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 109).

Eskolan (2018, 209, 212) mukaan laadullisen tutkimuksen tutkija voi olla vaikean asian edessä tutkimuksen analyysia tehdessä, koska tutkimukseen osallistujat

voivat vastata melko vapaasti tutkijan kysymyksiin tutkittavasta asiasta. Tutkijan onkin tärkeä tehdä päätös, mitä hän tutkimuksen aineistoista hakee ja mikä on ollut alun perin tutkimuksen tarkoitus. Laadullisen tutkimuksen tekeminen onkin pääasiassa tutkijan päättämistä merkittävistä asioista ja vastauksista. Tuomen & Sarajärven (2009, 108) mukaan aineiston tutkimuksessa tulisi kuvata tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on sanallistaa ja selkeyttää tutkittavaa ilmiötä. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on selventää ja tiivistää aineistoa, mutta säilyttää sen informatiivisuus.

8.2 Laadullisen tutkimuksen analyysin vaiheet

Aineiston pelkistämisessä analysoitava informaatio pelkistetään siten, että kaikki epäolennainen jää aineiston analyysistä pois. Tämä voidaan tehdä niin, että aineistoa litteroidaan ja koodataan tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi, 2004, 110–112) Litteroinnilla tarkoitetaan tallennetun aineiston kirjoittamista auki sanasta sanaan. Litteroinnille ei ole yksiselitteistä ohjetta. Litteroinnin tarkoituksena on kuitenkin saada mahdollisimman totuudenmukainen aineisto käytettäväksi analyysin tekemisessä. Litterointi voidaan tehdä koko aineistosta tai jo teemoitellusta aineistosta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2009, 222.)

Ryhmittelyssä tai luokittelussa puolestaan koodatut alkuperäisilmaukset käydään tarkasti läpi ja aineistosta voidaan etsiä käsitteitä sekä yhteneväisyyksistä ja eroavaisuuksista. Nämä ryhmitellyt käsitteet yhdistetään luokaksi ja nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Seuraavana vaiheena on aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa erotellaan oleellinen tieto, josta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalysissa saadaan vastaus tutkimustehtävään yhdistellen käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu johtopäätöksiin ja tulkintoihin, joiden avulla tutkija käsitteellistää tutkittavaa ilmiötä ja pyrkii ymmärtämään, mitkä asiat ovat merkityksellisiä sekä tutkittaville että tutkimukselle. Tutkijan on tärkeä yrittää ymmärtää tutkittavien heidän omista näkökulmistaan analyysin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107–113.)

Haastatteluiden jälkeen kuuntelin kaikki haastattelut useaan kertaan ja litteroin ne itselleni muistiin sanasta sanaan. Kävin läpi litteroidun aineiston useasti ja järjestelin mielestäni tärkeimmät asiat tutkimuksen osalta omiin alaotsikoihin. Tätä tein leikkaus- ja liimaustoiminnoilla Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Ohjelman haasteellinen toimivuus loi hankaluuksia hyvän lopputuloksen saamiseksi. Tarkoituksenani oli saada selkeämpi kuva siitä, mitkä aihealueet ja asiat nousevat aineistosta merkityksellisiksi nuorille. Taulukossa 1 on esimerkki tekemästäni pelkistämisestä ja ryhmittelystä.

Taulukko 1. Esimerkki opinnäytetyön aineiston pelkistämisestä ja ryhmittelystä

Alkuperäislainaus	Pelkistetty ilmaus	Luokittelu
"Kysytään päivittäin mitä kuuluu ja mitä oon tehny."	Ohjaaja on kiinnostunut nuoresta.	Vuorovaikutus ja läsnäolo.
"Esim. ruokiin ja toimintapäiviin voidaan tietenkin vaikuttaa."	Nuoren mielipiteen huomioiminen ja vaikuttamismahdollisuudet.	Osallisuus.
"Ne tulee vähän välii pyytää tekee jotain yleisiin tiloihin niiden kaa."	Tekemisen mahdollistaminen.	Yhdessä tekeminen.

Tutkimukseni polku löytyy liitteestä numero 4 (Liite 4). Liitteessä olen aukaissut kuvion avulla sitä, kuinka olen edennyt opinnäytetyön tutkimuksen osalta käytännössä.

9 Tulokset

9.1 Nuorten kokemus huomioimisesta ja kuulluksi tulemisesta

Nuoret olivat melko yksimielisiä haastatteluissa siitä, että pääsääntöisesti heitä kuullaan hyvin sekä huomioidaan tarpeeksi. Osa nuorista kertoi haastatteluissa,

että nopeasti vaihtuvat tilanteet osastolla saattavat vaikuttaa siihen, että jokin asia tai nuori jää juuri siinä hetkessä vaille huomiota.

”Koen et mun mielipide otetaan huomioon, jos jotain sanon.”

”No siis vaikee on sillon, jos kaikki ohjaajat on kiinni muualla. Niinku jos joku vaikka karkaa tai vaikka mennään rauhottumistilaan jonkun kanssa niin sillon en voi kertoa jos on jotain asiaa. Tällä hetkellä esim. on tilanne päällä. Nyt ei oo mitään sellasta asiaa, mut jos olis niin nyt en pystys sitä sanomaan koska kaikki ohjaajat on kiinni.”

Moni nuorista totesi haastatteluissa, että ovat jo melko vanhoja eivätkä tarvitse niin paljon huomiota kuin ehkä nuorempana. Nuoret kuitenkin mainitsivat, että heitä huomioidaan yksilöllisesti esimerkiksi kannustamalla nuoria tekemään yhdessä jotain ohjaajien kanssa sekä arkisella huolenpidolla.

”Jos oon vaik yksin ni ne tulee vähän välii kysyy onks kaikki hyvin ja pyytää tekee jotain yleisiin tiloihin.”

”Huolehtimalla normaalisti sillai niinku kotonakin huolehditaan. Minun tarpeet otetaan huomioon, vähän niin kun, erityisopetuksessa otettas huomioon.”

Nuoret kokivat myös, että voivat ottaa asioita puheeksi, milloin ja missä tilanteessa vain. Muutama nuorista mainitsi, että mikäli asia on hyvin henkilökohtainen, on sellainen asia välillä vaikea ottaa puheeksi ohjaajien kanssa. Toisaalta nuoret kuitenkin antoivat ymmärtää, että ohjaajat kuulevat nuoria arkojenkin asioiden kanssa kiitettävästi. Osa nuorista mainitsi, että jos kyse on jostakin aremmasta asiasta, on se helpompi ottaa puheeksi omaohjaajan kanssa kuin jonkun muun ohjaajan kanssa.

”Henkilökohtaiset asiat on hankalampia ottaa puheeks, jos on jotain tosi deeppiä.”

Nuoret kokivat myös Viljalan yksikön johtajan kuulevan nuoria, mikäli siihen on tarvetta. Nuoret kertoivat, että jotkin asiat ovat sellaisia, mitkä pitää ottaa puheeksi yksikön johtajan kanssa, koska ohjaajat eivät kaikkiin asioihin voi vaikuttaa. Nuoret kokivat, että yksikön johtajan kanssa voi ottaa asioita puheeksi. Nuoret kuitenkin mainitsivat, että yksikön johtajan kanssa voi olla hankala päästä asioimaan, koska hän ei aina ole fyysisesti paikalla. Nuoret mainitsivat myös sen, että mikäli heillä on jokin asia mikä pitäisi viedä eteenpäin johdolle heidän puolestaan, hoitavat ohjaajat asian eteenpäin.

”Nuorten toiveita viedään eteenpäin ja niistä keskustellaan.”

Kaksi nuorista toi esille asiakassuunnitelmapalaverit, joissa heillä on mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeen ja sitä voidaan suunnitella yhdessä palaverissa olevien henkilöiden kanssa. Nuoret kertoivat, että palaverissa ovat paikalla omaohjaaja, huoltaja tai huoltajat, perhetyöntekijä sekä sosiaalityöntekijä. Nuoret mainitsivat, että myös nuoren opettajalla on mahdollisuus ottaa osaa asiakassuunnitelmapalaveriin, mikäli siihen katsotaan olevan tarvetta.

”Jokaisella on henkilökohtainen päiväohjelma, mikä suunnitellaan yksilöllisesti.”

”Asiakassuunnitelmapalaverissa ja perhetapaamisissa voi se porukka suunnitella arkea.”

Haastattelussa kaikki nuoret kertoivat myös pystyvänsä vaikuttamaan sääntöihin ja päiväohjelmiin. Nuorten mielestä kaikessa osaston toiminnassa on mahdollisuus joustaa yksilöllisesti, mikäli nuori on hoitanut asiansa sovitulla tavalla. Kaikki nuoret mainitsivat, että heillä on tiistaisin nuortokokous, jossa kysytään heidän kuulumisiaan sekä mielipiteitään ruokiin ja toimintapäiviin. Nuoret kertoivat, että ruokalistat toteutetaan suurimmaksi osaksi heidän ruokatoiveitaan noudattaen. Toimintapäivien ohjelmista nuorilla oli sellainen kuva, että heidän toiveensa otetaan hyvin huomioon, vaikka välillä toimintapäivissä on tylsää tekemistä, eikä siihen haluaisin ottaa osaa.

”Kaikissa aikatauluissa voidaan joustaa tilanteen mukaan. Varsinkin vanhemmat nuoret hoitaa yleensä asiansa niin et on mahdollisuus saada neuvoteltua asioista. Itsenäistyvät nuoret saa myös vähän enemmän vastuuta. Jokaisella on omat tavoitteet, joten niihin peilataan, kuinka hommat on sujunu. Jos hoitaa hommat ni voi kysyä aina lisäaikaa esim vaikka kaverilla oloon vaikka elokuvan takia.”

”Tiistaisin kun on toimintapäivä ni sitä ennen on semmone nuorisokokous tai semmone. Siellä puhutaan kaikista asioista ja sillee. Me saadaan vaikuttaa mitä ruokaa ja sit toimintapäivään tiistaisin voidaan vaikuttaa ainaki.”

”Ruokiin vaikutetaa ja nuorten kokouksessa kysytään toimintapäivistä. Nuorten toiveita otetaan huomioon monesti toimintapäivissä, välillä on ohjaajien keksimää tekemistä.”

9.2 Osallisuuteen vaikuttavat asiat

Nuoret olivat yksimielisiä siitä, että välillä ohjaajien työkiireet tai sillä hetkellä vallitsevat haastavat tilanteen voivat viedä ohjaajien huomion ja he eivät välttämättä niin hyvin rekisteröi nuorten asiaa tai tehtävää.

”Voi olla et ne on nii kiireisiä et ne ei kerkee eikä muista aina hoitaa jotain asiaa loppuun ekalla sanomisella.”

Kaikki nuoret toivat haastatteluissa esiin, että toisten nuorten käytös ja tekemiset vaikuttavat paljon siihen, kuinka päivät sujuvat ja kuinka paljon pystytään huomioimaan nuoria sekä kuulemaan heitä ja heidän asioitaan. Kaksi nuorista toi esille myös sen, että kokevat toisten nuorten käytöksen häiritsevänä ja paljon arkeen vaikuttavana tekijänä.

”Nuoret määrittää aika paljon kuinka päivät menee vaikka päätäntävalta on aikuisella mut, jos yks nuori perseilee koko ajan ni yhen nuoren tekemiset vaikuttaa oikeesti tosi paljon muihin..”

Kysyttäessä nuorilta onko heidän vaikuttamismahdollisuutensa muuttuneet heidän Viljalassa oloaikana. Kolme nuorista koki tilanteen muuttuneen. Yksi koki vaikuttamismahdollisuutensa muuttuneen hyvinkin radikaalisti. Kaikki nämä

kolme nuorta olivat sitä mieltä, että asia on muuttunut parempaan suuntaan ja heidän mielipiteitään otetaan huomioon kaikessa arkipäivän toiminnassa.

”Sillon ku tulin ei kysytty nii paljon mielipiteitä ruoista yms. Nyt kysytää.”

”Aika radikaalisti sinänsä. Esim ei ollut nuorten palaveria ja tällasia kun tulin tänne.”

Nuorilta kysyttiin myös Viljalan osastojen säännöistä ja siitä, voivatko nuoret vaikuttaa sääntöihin. Nuoret totesivat, että säännöt on varmasti laadittu laitosta perustaessa ohjaajien ja perustajien taholta. Nuoret olivat sitä mieltä, etteivät ”perussääntöihin” voi juurikaan vaikuttaa, koska ne perustuvat pitkälti lakeihin ja asetuksiin. Nuorten mielestä kuitenkin jokaisen omalla käytöksellä on vaikutusta siihen, kuinka tiukat säännöt on käytössä. Kysyttäessä osaston arkipäiväisiä sääntöjä eivät kaikki nuoret osanneet niitä nimetä, vaikka sanoivat niitä olevan.

”Nuoret voi välillä vaikuttaa sääntöihin, periaatteessa koko ajan on mahd vaikuttaa, koska käytös vaikuttaa tosi paljon siihen millaset säännöt on ollu. Sääntöjä pitäiskin muistaa muokata uusien nuorien mukaan niin et ne ei olis liian tiukat, mut toisaalta ettei ne olis liian löysät.”

”Jos täällä olis esim kolmen ”rauhallisen” nuoren tilalla kolme tosi villii tapausta ni olis varmasti enemmän rajoitteita ja jouduttas enemmän tekemään sääntöjä. Henkilökohtaiset rajoitteet ei toimi, koska nuori ottaa sen sillon henkilökohtaisesti ja pitää sitä epäoikeudenmukaisena. Siks säännöt on kaikille mikäli lisärajoitteita tulee, et ollaan tasapuolisia. Yksi tyyppi jo voi vaikuttaa sääntöihin ihan sikana.”

Kaksi nuorista otti puheeksi sen, että sääntöihin vaikuttaa todella paljon se millaiset nuoret talossa on. Nuorten näkemys oli, että sääntöjä olisikin hyvä kerrata nuorten kanssa ja tarvittaessa muokata osaston sääntöjä aina uuden nuoren tullessa taloon. Nuorten mielestä sääntöjen tulisi olla muokattu sen hetkisille nuorille ja ettei joku sellainen sääntö kulkisi talossa, mikä on otettu jonkun nuoren takia käyttöön joskus aiemmin.

”Se on hankala sanoo, aikalaila lait määrittää mitä täällä tehdään ja on niinku perussäännöt. On ehkä tiettyjä sääntöjä mut ei tuu yhtään mieleen.”

Nuorista kaksi toi esiin myös, että heitä tuetaan arkipäivän toiminnoissa ja autetaan tekemisissä, jos siihen on tarve. Nuoret mainitsivat, että arkipäivän hankinnat ja asiat esimerkiksi lääkärikäynnit hoidetaan pääasiassa omaohjaajan kanssa, mikäli asia ei ole kiireellinen. Nuorten mukaan kiireelliset asiat hoidetaan vuorossa olevien ohjaajien kanssa.

”Omaohjaajat tukee esim niissä et jos mä haluan jonkun tietyn asian ni ne tukee siin ja on mukana vaikka harrastuksiin liittyvissä jutuissa.”

”No ohjaajat auttaa esim jos tarttee varata aikaa parturiin.”

9.3 Nuorten kehitysehdotuksia osallisuuden tukemiseen

Vain kolme nuorista antoi kehitysehdotuksia. Kaikki pohtivat kyllä, millaisia kehitysehdotuksia voisi antaa, mutta totesivat ymmärtävänsä, että kaikkiin sääntöihin nuoret eivät voi vaikuttaa, koska on kuitenkin lait ja säädökset, jotka osastojen toimintaa Viljalassa ohjaavat. Kaksi nuorista toi myös esille sen, että heiltä kysellään mielipiteitä nykyhetkelläkin niin paljon, etteivät näe tarvetta uudelle tavalle, kuinka nuorten mielipiteitä voisi kysellä.

”Täällä kysellään sen verran paljon, et en välttämättä tiä tarviiko mitään uutta.”

Kolme nuorista toi esille, että välillä on vaikea tuoda esiin omia ehdotuksia tai mielipiteitä toisten nuorten aikaan. Nuoret mainitsivat, että jos oma mielipide ei miellytä muita nuoria voi olla, ettei mielipidettään halua sanoa ääneen. Nuoret pääsääntöisesti kokivat nuorten kokoukset hyväksi ja kaksi nuorista mainitsikin, että kokouksia voisi olla useamminkin, kun kerran viikossa.

”Jos mulla on joku mielipide et se ei välttämättä oo hyvä jonkun toisen nuoren mielestä. Muut nuoret kommentoi mielipiteitä, joten vois kysellä kehitysehdotuksia ohjaajat kahden kesken.”

”Kokouksia vois olla enemmän.”

Kolme nuorista ehdotti, että jonkinlaiselle palautelaatikon voisi olla käyttöä. Kyseiseen laatikkoon voisi nimettömänä jättää ehdotuksia tai mielipiteitä johonkin asiaan, jotta muiden nuorten sanomiset eivät vaikuttaisi mielipiteiden esittämiseen. Yksi nuorista mainitsi, että jossain vaiheessa palautelaatikko oli ollut, mutta se ei ollut toiminut käytännön syistä. Tämä nuori pohti, että laatikosta voisi kuitenkin olla hyötyä nuorten mielipiteiden huomioon ottamisessa. Kaksi nuorista ehdotti myös, että mielipiteitä nuorilta voisi kysellä kahden kesken ohjaajan kanssa.

”Annettas kaikille paperi ja ne vois siihen kirjottaa mitä haluis tms. Vois olla joku postilaatikko mihin ne laitettas. Se vois olla hyväkin. Sais nimettömänä kertoo ehotuksia/asioita.”

”Postilaatikko oli ovesa kiinni toimiston sisäpuolella. Joten sinne ei voinu laittaa postia, koska toimiston ovi on usein kiinni. Ehkä palauteboxista vois olla apua.”

9.4 Tulosten tarkastelu

Tutkimus oli tarkoitus tehdä, jotta saadaan tietoa siitä, millä tasolla nuoret kokevat oman osallisuutensa olevan Viljalassa. Viljalassa nuori pyritään ottamaan yksilöllisesti huomioon suunnitellessa nuoren arkea. Nuoren kanssa työskennellään yhdessä vahvistaen hänen positiivista minäkuvaansa ja hyödyntäen hänen omia vahvuuksiaan. Viljalan tarkoitus on ottaa nuoret mukaan osallistavaan kasvuun mahdollisimman laajasti, joka puolestaan tukee heidän kasvuaan ja itsenäistymisprosessiaan. (Vastaava ohjaaja 2020.) Olikin mielenkiintoista tutkia, kuinka nuoret oman osallisuutensa Viljalan arjessa kokevat.

Haastattelujen tulokset kertovat viestiä siitä, että Viljalan nuoret tuntevat olevansa osallisia omassa elämässään. Heillä oli vahva käsitys siitä, kuinka ja mihin asioihin he voivat omassa arjessaan sijaishuoltoyksikössä vaikuttaa. Nuoret mainitsivat, että vaikka paljon voivat vaikuttaa asioihin arjessaan, niin säännöistä osa on sellaisia, mihin he eivät voi vaikuttaa. Osalla nuorista oli vaikeuksia nimetä sääntöjä, joita osastoilla on käytössä ja osa koki, että sääntöjä

olisi hyvä kerrata useammin yhdessä nuorten kanssa ja tarvittaessa päivittää. Nuoret kokivat voivansa vaikuttaa pääasiassa kaikkeen heidän elämäänsä koskevaan. Kaikki haastatelluista sanoivat oman käyttäytymisen vaikuttavan suoraan siihen, kuinka paljon "vapauksia" ja joustoa arjen toiminnassa heidän kohdallaan voi olla.

Nuorten vastauksissa näkyy hyvin Hotarin (2013, 151) ja Shierin (2001) mainitsemat osallisuuden portaita esiintyvät asiat. Näitä Hotarin (2013, 151) ja Shierin (2001) mukaan ovat lasten kuunteleminen, lasten tukeminen mielipiteen ilmaisemisessa, lapsen omat näkemyksen huomioon ottaminen, lapsen ottaminen mukaan päätöksien tekoon ja lasten kanssa vastuun jakaminen sekä vallan antaminen päätöksien teossa. Mielestäni nuorten vastaukset kuvasivat sitä, miten heitä huomioidaan Viljalassa edellä mainituissa asioissa.

Nuoret toivat esille myös sen, että heitä kohdellaan yksilöinä ja heidän omat tarpeensa otetaan huomioon heidän henkilökohtaisia päiväohjelmiaan suunniteltaessa. Nuoret kokivat omaohjaajat tärkeiksi tekijöiksi arjen asioiden hoitamisessa ja nuorten tukemisessa heidän jokapäiväisessä elämässään. Tutkimustuloksissa oli muutenkin nähtävissä se, kuinka nuoret kokevat ohjaajan roolin ja kuinka paljon ohjaajien työpanos vaikuttaa nuorten osallisuuden tunteeseen. Nuorten vastauksista kävi ilmi, että välillä kiire ja nopeasti vaihtuvat tilanteet voivat vaikuttaa ohjaajien huomiointikykyyn. Toisaalta nuoret toivat myös esille sen, että ohjaajat kuuntelevat ja ovat läsnä, mikäli on tarve. Nämä molemmat asiat ovat mainittuna myös "Kohtaamisen 6 koota" -listassa (Yhdessä koettua - Kohtaamisen 6 koota 2020), jonka Satanuoret (2020) ovat tehneet.

Nuoret mainitsivat myös, että ohjaajien on myös tärkeä kohdella nuoria tasavertaisesti. Tietoperustassa onkin nostettu tasavertaisuus esille Sinkkosen (2015, 241, 242, 244) sanomana. Merkitykselliseksi tehtäväksi ohjaajalle nuoret mainitsivat sen, että heidän täytyy osata olla jämäköitä ja pitää säännöistä kiinni, jotta kaikkien elämä sijaishuoltoyksikössä olisi helpompaa. Nuoret kuitenkin toivat esille myös sen, kuinka tärkeää on myös se, että ohjaajat ovat helposti lähestyttäviä ja, että heille voi kertoa asioita, kun siihen on tarvetta. Nuorten vastauksista tulikin ilmi, kuinka moninainen ohjaajan rooli on.

10 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

10.1 Tutkijan kaksoisrooli tutkimuksessa

Olen miettinyt omaa rooliani tutkimuksen osalta. Koska teen Viljalan sijaishuoltoyksikköön sijaisuuksia samaan aikaan kuin tutkimusta, ei ole itsestään selvää, että nuoret ajattelevat minua tutkijana. Olenkin miettinyt vaikuttaako se, että minä olen tutkijana tutkimuksen tuloksiin. Luulen, että nuorten vastaukset haastattelukysymyksiin voisivat olla erilaisia, mikäli haastattelut olisi tehnyt heille vieras ihminen. Toisaalta voi olla, että koska olen nuorille jo entuudestaan tuttu, saattoivat vastaukset nuorilla olla laajempia ja toivoen myös totuudenmukaisempia. Luulen, että nuorten oli helpompi vastaila kysymyksiin, kun niiden esittäjä oli tuttu eikä vieras, jota he ehkä jännittävät. Luulen, että jo pelkkä haastattelu itsessään oli heille jännittävä kokemus.

Kanasen (2014, 151) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymykset tulee huomioida jo työtä suunniteltaessa, koska luotettavuus liittyy prosessin kaikkiin vaiheisiin. Omalta osaltani mietin sitä, että kuinka esitän kysymykset tietoisesti kuin vieraalle, etten vahingossa liikaa tulkitse nuorten vastauksia. Sanoin nuorille haastattelujen aluksi, että yrittävät vastata minulle niin kuin vieraalle ihmiselle, joka ei tiedä mitään, koska haastattelun ajan olen tutkija enkä työntekijä. Tutkimusta ja haastatteluja tehdessä huomasin, kuinka helppo oli olettaa, mitä nuoret vastaisivat, koska luulin tietäväni joitakin asioita etukäteen. Minulle olikin positiivinen yllätys se, että nuoret todellakin suhtautuivat minuun kuin vieraaseen ja kertoivat esimerkiksi osaston arkirytmistä, kuin en siitä mitään tietäisi. Haastattelujen vastaukset olivatkin minulle suurimmaksi osaksi yllätyksiä, joten luulen, että osasin ottaa haastatteluja tehtäessä tutkijan roolin. Nuorille saattoi olla myös helpompi ajatella minua tutkijana kuin työntekijänä, koska haastattelu tapahtui puhelimitse eikä kasvotusten.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuusarvion tekeminen on vaikeampaa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, koska ei ole mitään tiettyä mittaristoa, jolla kvalitatiivista tutkimusta voi mitata. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus perustuu siihen, että tutkimusta täytyy dokumentoida heti tutkimuksen alusta asti. Luotettavuutta tutkimukselle tuo myös se, jos tutkija perustelee kaikki ratkaisut ja valinnat tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkijan on hyvä pitää päiväkirjaa tutkimuksen ajan kaikesta tekemästään, jolloin valintoihin palaaminen ja niiden perusteleminen on helpompaa. (Kananen 2010, 69.)

Opinnäytetyön alusta asti pidin päiväkirjaa, jotta pystyin kirjottamaan asioista mahdollisimman luotettavasti opinnäytetyön edetessä. Tutkimuksesta pidin myös erillistä päiväkirjaa, mikä mahdollisti sen, että pystyin kirjoittamaan tutkimuksen etenemisestä sekä tutkimuksen vaiheisiin liittyvistä asioista ja tuloksista totuuden mukaisesti. Olen puntaroinut myös eri vaihtoehtoja tutkimusmenetelmien valinnassa ja perustellut miksi olen valinnut menetelmät, joita olen käyttänyt.

10.3 Tutkimuksen eettisyys

Tutkijan tulee miettiä tutkimuksen eettisiä seikkoja monesta eri näkökulmasta. Jo aiheen sekä menetelmien valintaa tutkimusta tehdessä on hyvä miettiä eettisyyden kannalta. Mikäli tutkija ryhtyy tutkimaan asiaa tai aihetta, mikä on valmiiksi liian rajattu, voi tutkimustulokset olla jo etukäteen arvailtavissa eikä tutkimus näin ollen ole välttämättä tarpeellinen tai hyödyllinen. Eettiseltä kannalta onkin hyvä pohtia aihetta valitessa se, kenen ehdoilla tutkimuksen aihe valitaan ja miksi tutkimus ylipäänsä tehdään. Hyvää tutkimuskäytäntöä noudatettaessa tulee muistaa toimia rehellisesti, ilman mitään vilppiä tai harhaanjohtamista. Tutkimusaineisto tulee kirjata ja säilyttää niin, ettei kenelläkään ole niihin pääsyä sekä varmistaa, tulosten oikeanlainen raportointi. Kaikenlainen plagiointi sekä tulosten vääristely on vastoin hyvää tutkimuskäytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 129–133.) Toteutin tutkimukseni nuorten parissa ja yhteistyössä heidän kanssaan, joten on itsestään selvää, että tutkimukseni tulee noudattaa ja kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tämä ohjaa osaltaan tutkimukseni eettisyyttä.

Tutkijalla täytyy olla tutkimuslupa ennen tutkimuksen aloitusta, jotta tutkimuksen eettisyys olisi alusta asti taattu. Tutkimusluvut allekirjoitin toimeksiantajan kanssa heti, kun opinnäytetyösuunnitelmani oli hyväksytty ja pystyin etenemään opinnäytetyössä tutkimus vaiheeseen. Tutkimukseen olen antanut kaikille Viljalan nuorille mahdollisuuden osallistua, jotta haastattelujen vastaukset sekä tutkimuksen tulokset eivät ole peräisin nuorilta, jotka tutkija on valinnut vaan nuoret saavat itse päättää osallistumisestaan. Minun tehtäväni oli myös varmistaa, että nuoret tietävät mistä on kysymys, mihin ja miksi heitä kysytään tutkimukseen mukaan. Oli myös minun vastuullani informoida vanhempia nuorten halukkuudesta osallistua tutkimukseen. Nuorilla itsellään oli lähtökohtaisesti päätäntävalta siitä, haluavatko tutkimukseen osallistua. Mielestäni oli kuitenkin tärkeä kunnioittaa nuorten vanhempien tahtoa, mikäli he eivät halunneet lapsensa tutkimukseen osallistuvan. Tutkimukseen osallistuvien nuorten vanhemmille lähetin tekstiviestin sijaishuoltopaikan puhelimesta, jossa ilmoitin nuoren mahdollisuudesta osallistua tutkimukseen. Viestissä myös ilmoitin, että mikäli vanhempi ei toivo oman lapsensa tutkimukseen osallistuvan, voi hän ilmoittaa minulle siitä sähköpostilla (Liite 5).

Nuorilta pyydettiin kirjallinen suostumus tutkimukseen sekä tutkimusaineiston käyttöön (Liite 6). Nuoret antoivat minulle myös omat puhelinnumeronsa suostumuslomakkeen allekirjoituksen yhteydessä. Nuorten puhelinnumerot hävitin heti haastattelut tehtyäni. Nuorille tutkimuksen tuli mielestäni olla täysin vapaaehtoinen, jotta tutkimustulokset olisivat eettisesti hankittuja sekä luotettavia. Nuorten antamia tietoja käytetään vain tutkimuksen tuloksia analysoidessa, jonka jälkeen tiedot hävitetään. Tutkimukseen osallistujien anonymiteettia tulee suojella koko tutkimuksen ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Taatakseni nuorten anonymiteetin en numeroinut lainauksiani esimerkiksi haastateltava 1, 2 ja niin edelleen. Mielestäni mikäli yhdeltä haastateltavalta on useampi lausahdus lainattuna, voi toinen nuori tunnistaa kuka nuori on sanonut nämä. Siksi päädyin ratkaisuun, että kaikki haastatteluista lainatut tekstit ovat nimeämättä, eikä kukaan voi tunnistaa, mitkä lausahdukset ovat saman nuoren sanomia.

11 Pohdinta

11.1 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen tuntui minusta aluksi erittäin isolta työltä. Opinnäytetyöni aihe kiinnostaa kuitenkin itseäni, joten opinnäytetyöprosessi oli sen puolesta mielenkiintoinen. Opinnäytetyöprosessin alussa minulla oli paljon hankaluuksia työn aloittamisessa. Varsinkin opinnäytetyön aiheen vaihtuminen loi epävarmuutta. Alkuhankaluuksien jälkeen koen kuitenkin, että työ on ollut kokonaisuudessaan mielenkiintoista ja opettavaista. En ole aikaisemmin perehtynyt tutkimusten teoriaan tai tutkimuksen tekemiseen juuri ollenkaan, joten opinnäytetyön tekemisessä oli paljon uutta opittavaa ja sisäistettävää.

Opinnäytetyön teoriaosuuden koen itselleni haastavaksi, koska minun on vaikea omaksua asioita lukemalla. Olen aina oppinut asioita tekemällä, joten tutkimuksen teorit olivat työläitä opetella. Kuitenkin opinnäytetyön tutkimusta tehdessäni aloin ymmärtää myös tutkimuksen teoriaa paremmin. Koenkin oppineeni opinnäytetyötä tehdessäni paljon. Aihe ja kiinnostuneisuus nuorten kuulemiseen asiasta kuitenkin sai alun hankaluuksien jälkeen minut liikkeelle.

Opinnäytetyötä tehdessäni oli kuitenkin ilo huomata, että olen oppinut kuinka lastensuojelun lait ja käytänteet tehdessäni töitä lastensuojeluyksiköissä. Vielä vuosi sitten suuri osa lastensuojelutyötä ohjaavista laista ja asetuksista sekä käytänteistä olivat minulle vaikeita sisäistää vain koulussa opittujen teoritietojen perusteella. Opinnäytetyötä tehdessäni olikin mahdollisuus huomata, kuinka paljon olen kehittynyt lastensuojelutietämyksessäni.

Opinnäytetyön toteutusvaiheessa haastattelut olivat erittäin mielenkiintoisia tehdä ja avasivat uusia näkökulmia nuorten kohtaamisesta ja kuulemisesta. Nuorten haastattelut olivat erittäin opettavaisia ja saivat näkemään tekemänsä työn heidän kanssaan myös uudesta näkökulmasta. Uskon saaneeni nuorten haastatteluista itselleni lisää ammattitaitoa nuorten kanssa tehtävään työhön. Haastatteluja tehdessäni huomasin myös sen, kuinka ei pitäisi olettaa mitään

valmiiksi, vaikka olevinaan asiasta itsellä jo jonkinnäköistä tietoa olisi. Olisikin siis hyväksi ajatella tuttuja asioita välillä uudesta näkökulmasta, jotta saisi itselleen uutta tietoa ja taitoa jo tuttuihin asioihin.

11.2 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Osallisuuden tutkimuksia olisi tarpeen tehdä enemmän, koska osallisuudesta sijaishuoltoyksiköissä ei ole virallisia tutkimuksia juuri lainkaan. Tekemääni tutkimusta voidaan minun näkemykseni mukaan käyttää Viljalan sijaishuoltoyksikössä kehittämään nuorten mahdollisuuksia tuoda omia mielipiteitään julki erilaisilla tavoilla. Haastattelujen tuloksia voidaan hyödyntää Viljalan toiminnan tukena sekä kehittämisessä.

Henkilökunta tiedostaa nuorten mielipiteet ja toiveet sekä voi hyödyntää ja jatkokehittää niiden pohjalta sijaishuoltoyksikön toimintaa. Haastattelut toivat esille nuorten näkemyksiä ja näin henkilökunnan on helpompi kohdistaa kehitystyötä juuri oikeisiin aihealueisiin. Nuoret ja henkilökunta voivat myös tulla läheisimmiksi toisilleen, kun toisaalta nuoret ovat saaneet ilmaista tuntemuksiaan ja toisaalta henkilökunta on niistä paremmin tietoinen. Osaltaan tietoisuus luo myös yhteenkuuluvaisuutta sekä lisää ymmärtämystä erilaisten toimintojen kehittämisessä yhteiseen suuntaan. Työ antaa yleiskäsityksen nykytilanteesta sijaishuoltoyksikössä.

Lähteet

- Barkman, J., Inkinen, H., Isoniemi, S. & Vario, P. 2017. Muutosvoimaa! Kohti nuoren kokemusasiantuntijuutta lastensuojelussa. Jyväskylä: Pesäpuu ry.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Eskola, J. 2018. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: Ps-kustannus. 203–231.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2008. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Ps-kustannus. 2018. 27–51.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Holopainen, J. & Koivunen, H. 2010. Opinnäytetyö. Nuorten näkemyksiä osallisuudesta perheryhmäkoti Liekissä.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112515615>. 12.5.2020
- Hotari, K-E. 2015. Kuulluksi tuleminen lastensuojelussa nuorten kertomana. Pro gradu -tutkielma. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-16717>. 28.1.2020
- Hotari, K-E, Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 149–164.
- Inkinen, H. 2018. Epilogi – Lasten ja nuorten kuuleminen heidän näkökulmastaan. Teoksessa Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-Kustannus. 181–183.
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. ja Keto- Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22271>.12.5.2020.
- Kainulainen, Mikko. 2012. Lastenkodissa asuneen nuoren kokemuksia osallisuudesta ja ajatuksia tulevaisuusorientaatiosta ja lastenkodissa asumisesta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22271>. 10.4.2020.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangas, U. 2004. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 105–118.
- Korkman, J. 2018. Lapsen haastattelu sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen näkökulmasta. Teoksessa Hyvärinen, S. & Pösö, T. (toim.) Lasten haastattelu lastensuojelussa. Jyväskylä: PS-kustannus. 29–43.
- Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7808-6>. 28.1.2020
- Laakso, Riitta. 2012. Vanhempien kanssa tehtävä työ ja moraalikysymykset lastenkodissa. Teoksessa Hannele Forsberg & Leena Autonen-

- Vaaraniemi (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 25–44.
- Laakso, R. 2019. ”Ne näki musta.” Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-267-3>. 31.1.2020.
- Lastensuojelu.info. 2019. <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/> 9.1.2020
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus -dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima OY.
- Niemelä, M., Suua, P. & Väisänen, L. 2009. Sanat työssä Vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja.
- Niskanen, T. & Kari, O. Kasvun ja osallisuuden edistäminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Nurmiranta, H., Leppämäki, P. & Horppu, S. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Nurmo, I. 2009. Nuoren kohtaamisen vaiettu vaikeus ja herkkä hauraus. Teoksessa Purjo, T. & Kuusela, J. (toim.) Tappelusta jutteluun - nuoren kohtaamisen taito. Tampere: Non fighting generations ry. 120–139.
- Oksanen, N. & Talve, E. 2014. Opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405208810>. 10.4.2020
- Perustuslaki 731/1999.
- Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Hujala, A., Puonti, A. & Saarnio, T. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 202–213.
- Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa -Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita 2010.
- Satanuoret 2020. <https://www.pori.fi/sosiaali-ja-terveys/sosiaali-ja-perhepalvelut/maakunnalliset-lastensuojelun-valmennus-ja-4> 27.1.2020.
- Shier, H. 2001. https://www.jeugdbescherming.nl/wp-content/uploads/2017/02/pathways-to-participation_Shier-2001.pdf. 28.1.2020.
- Sinkkonen, J. 2015. Omahoitaja lapsen ja nuoren kasvun tukena. Teoksessa Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja Adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. Sivut 241–247.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020. <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>. 13.1.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>. 13.1.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>. 14.1.2020.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Unicef 2020. Lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. 28.1.2020.

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008.

<https://www.vslk.fi/index.php?id=21> 6.2.2020.

Vastaava ohjaaja 2020. Haastattelu Viljalan sijaishuoltoyksikkö. 12.5.2020.

Vilka, H. 2010. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Yhdessä koettua - Kohtaamisen 6 koota 2020.

<https://yhdessakoettua.fi/2017/12/hyvameissa-kohtaamisen-6-koota/>
27.1.2020

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvomaailman muodostaja
- periaatteiden pohtija
- oikean ja väärän tunnistaja
- päätösten tekijä
- pettymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

SUHTEIDEN HOITAJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkoston vaalija

- tunteiden tunnistaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohdutautuja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuriensa tietäjä
- itseensä luottaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

RAJOJEN ASETTAJA

- oman itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- heikkouksien tunnistaja/kehittäjä
- itsensä suojeleja
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnistaja

ARKIPÄIVÄN
PYÖRITTÄJÄ

© VARSINAIS-SUOMEN LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnittelijä

- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja

Itsenäistyvän nuoren roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2008).

Opinnäytetyön aikataulu.

Elokuu 2019	<ul style="list-style-type: none"> - Aiheen pohdintaa - Aiheen tarkennus - Yhteistyökumppanin kanssa neuvottelu - Opinnäytetyökirjoitelman tekeminen
Syyskuu 2019	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön teoriakirjallisuuden hankintaa
Lokakuu 2019	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteistyökumppanin kanssa aiheen hiominen - Opinnäytetyöhön liittyvien tutkimuksiin tutustuminen
Marraskuu 2019	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön suunnitelmarungon tekeminen - Opinnäytetyön suunnitelman kirjoittamista
Joulukuu 2019	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön aiheen vaihto - Oman työskentelymotivaation uudelleen löytäminen aiheen vaihtumisen jälkeen - Opinnäytetyösuunnitelman kirjoittamisen aloittaminen
Tammikuu 2020	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön suunnitelman kirjoittaminen - Opinnäytetyön menetelmien pohtiminen
Helmikuu 2020	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön teemahaastattelurungon suunnittelu ja tekeminen - Opinnäytetyösuunnitelman viimeistelyä
Maaliskuu 2020	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön teemahaastattelurungon ja viimeistely - Opinnäytetyön haastattelujen toteutus ja työstäminen
Huhtikuu 2020	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyön haastattelujen toteutus ja työstäminen - Opinnäytetyöaineiston analysoiminen - Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen
Toukokuu 2020	<ul style="list-style-type: none"> - Opinnäytetyöraportin viimeistely - Opinnäytetyön seminaari

Teemahaastattelun runko

Arjen raamit

Millaista arki Viljalassa on?

Mitä kuuluu normaalin arkipäivän toimintoihin?

Minkälaisia sääntöjä ”Viljalassa” on?

Kuka/ketkä säännöt ovat laatineet?

Miten itse olet voinut vaikuttaa sääntöjen laatimiseen?

Minkälainen aikataulu ohjaa osaston arkea?

Mihin aikaan tullaan osastolle takaisin koulusta?

Mihin aikaan tullaan osastolle takaisin omilta menoilta?

Mihin aikaan mennään nukkumaan?

Missä asioissa tai tilanteissa säännöistä voidaan joustaa?

Nuorten kohtaaminen

Kuinka ohjaajat ottavat huomioon juuri sinut?

Koetko, että sinua huomioidaan tarpeeksi?

Millä tavalla ohjaajat osoittavat, että ovat kiinnostuneet sinun asioistasi?

Missä tilanteissa on helppo lähestyä ohjaajia?

Minkälaisissa tilanteissa on vaikea lähestyä ohjaajia?

Vaikuttamisen mahdollisuudet Viljalassa

Millaisissa tilanteissa koet, että mielipiteesi otetaan huomioon?

Mitä täällä on tehty sinun/nuorten aloitteesta/toiveesta?

Miten nuoret voivat vaikuttaa tapahtumiin, retkiin, ruokiin yms.?

Mitkä ovat asioita, joihin et haluaisi osallistua?

Miten osallistumattomuutesi tulee esille?

Miten sinun mielestäsi nuorten vaikuttamismahdollisuudet ovat muuttuneet sinun Viljalassa olon aikana?

Miten ohjaajat tietävät, mikäli sinä haluat asioihin muutosta?

Millä tavoin sinä ilmaiset asian, mikäli haluat muutosta johonkin?

Millä tavoin oma käyttäytymisesi vaikuttaa vaikuttamismahdollisuuksiisi?

Asioiden puheeksi otto ja mielipiteen ilmaiseminen

Millaisissa tilanteissa on helppoa/vaikeaa kertoa mielipiteitäsi Viljalassa?

Milloin viimeksi olet kertonut mielipiteesi jostakin asiasta Viljalassa?

Minkälaiset asiat/tilanteet vaikuttavat siihen, että otat asian puheeksi?

Mikäli koet, että jonkin asian tarvitsee muuttua Viljalassa, niin kenelle kerrot siitä?

Miksi hänelle?

Kehitysehdotukset/terveiset ohjaajille/Viljalalle

Mitä haluaisit Viljalan toiminnassa muuttaa?

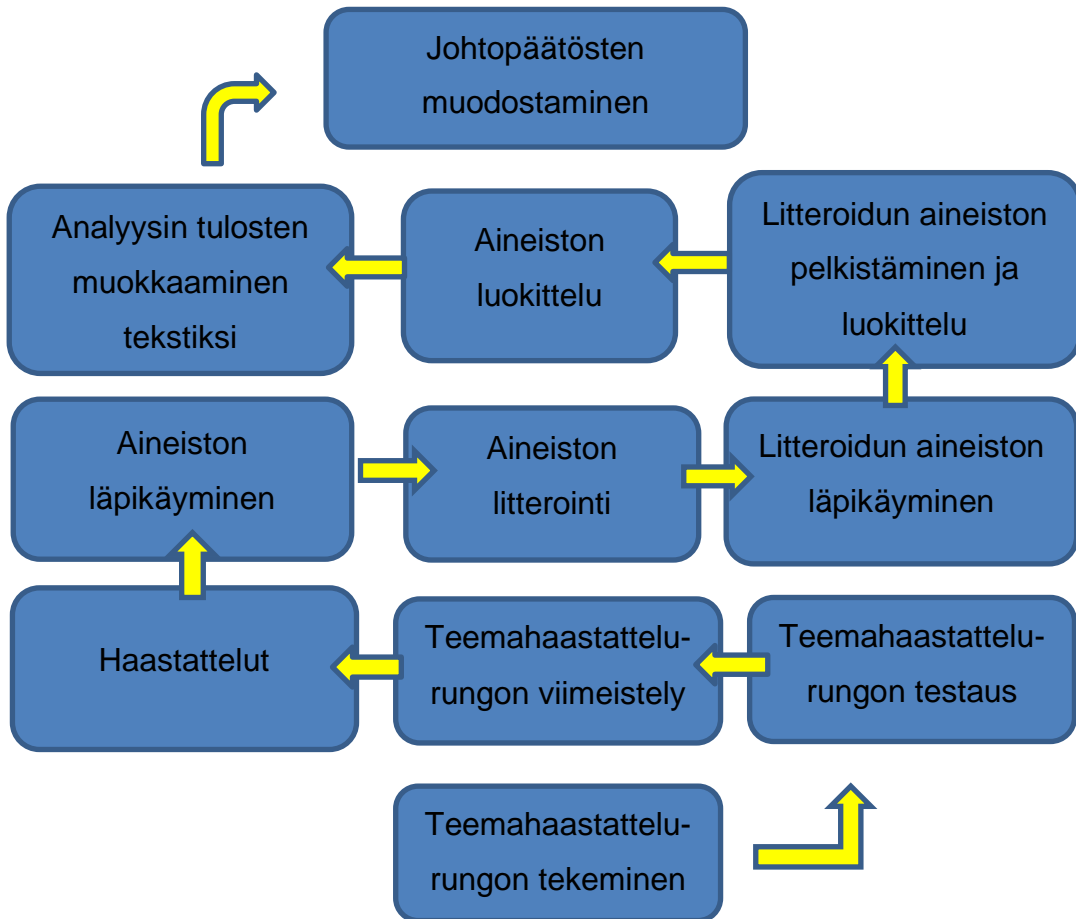
Miksi?

Kenelle olet tästä kertonut?

Miksi hänelle?

Millaisia uusia ideoita sinulla olisi nuorten ehdotuksien/mielipiteiden esille tuomiseen?

Tutkimuksen polku

Tutkimukseen osallistuvien vanhemmille lähetetty tekstiviesti

18.3.2020

Hei,

olen neljännen vuoden sosionomiopiskelija Karelian ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni aiheena nuorten kokemuksia osallisuudesta sijaishuoltoyksikössä. Yhtenä osana työtä tulen haastattelemaan nuoria yksiköstä, jossa lapsenne on. Haastateltavat nuoret eivät ole tunnistettavissa lopullisessa työssä, kaikkia nuoria ei tulla haastattelemaan. Lisätietoja halutessanne voitte lähettää minulle sähköpostia elina.rajahalme@edu.karelia.fi. Nuorella on lähtökohtaisesti itsellään oikeus päättää osallistumisestaan, mutta kunnioitan huoltajan päätöstä, mikäli hän ei halua nuoren osallistuvan. Mikäli näin on kohdallanne, ilmoitattehan siitä minulle sähköpostilla 25.3.2020 mennessä. Haastatteluita tullaan tekemään 26.3., 30.3. ja 2.4..

Ystävällisin terveisin Elina Rajahalme

Suostumus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta

Haluan osallistua Karelia Ammattikorkeakoulun opiskelijan opinnäytetyö tutkimukseen. Opinnäytetyö tutkii nuorten osallisuuden kokemuksia sijaishuoltopaikka "Viljalassa".

Olen tietoinen, että opinnäytetyö julkaistaan tuloksineen Theseuksessa (Theseus.fi). Opinnäytetyön tulokset esitellään myös sijaishuoltopaikan työntekijöille sekä nuorille.

Olen tietoinen tutkimuksen tarkoituksesta ja tiedän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulle on myös kerrottu tutkimuksessa käytettävät menetelmät ja olen tietoinen, että tutkimusaineisto on vain tutkijan käytössä ja ne hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Henkilöllisyyteni ei tule tutkimustuloksissa ilmi. Suostun, että minulta saamaani aineistoa saadaan käyttää edellä mainitussa tutkimuksessa.

Tiedän, että tutkimuksesta ei aiheudu minulle kuluja.

Päiväys

Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus ja nimenselvennys